

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 5. PROSINCE 1946

ZA Kčs 3.50

Líc a rub

DOM. F. TRETERA

Budeme číst knihy?

EDVARD VALENTA

Vesnice

EMA TETÍNKOVÁ

Olomoucký případ

FR. LOUBAL

Hladová Čína

DR W. SANTON GILMOUR

Uražení a ponížení mezi námi

MICHAL MAREŠ

Politický medailonek dr. Jozefa Tisy — Goebbels v nás — Cenový loket — Dvouletý plán a vepřové — Administrativa ruská a naše — Proč zimní čas? — Mladý Čech o Čechách a Slovácích — Odpovědi Čechům, provdaným za Němce — Potíže národních výborů — Platila jsem pojistku

SPOLEHLIVÁ OPORA
pojistka banky
SLAVIE

DŮLEŽITÉ PRO MZDOVÉ KANCELÁŘE!
Pro vyplňování jmen zaměstnanců na kontrolní listky, pracovní výkazy, výplatní listiny a mzdové sáčky použijte výhodně adresovací stroj **ADDRESSTYP** za 3.900 Kčs, natiskne 1000—2000 různých jmen za hodinu.
Vyobrazení a popis zašle
ADDRESSTYP, EMIL ELTERLEIN
PRAHA XII, PŘEMYSLOVSKÁ ČÍS. 24
Telefon 525-58.

Prvotřídní
BONBONY

RaRa

V nejbližších dnech vyjde slavná kniha Henryho Williamsona, výtečného pozorovatele přírody,
Nesmrtelný losos
která už před válkou vzbudila v českém překladě Dr. Jaroslava Kolářka velkou pozornost mezi našimi přáteli přírody a rybářského sportu a je už dávno rozebrána. — Cena brož. 70 Kčs, v celoplát. vazbě 95 Kčs.
Nakladatelství **Vladimír Pour** v Novém Bydžově.
U všech knihkupců.

1. cena
soutěže Ustředí čs. hospodyň
za nejkrásnější

VÁNOČNÍ POCHOUTKU
8 dkg tuku, 1 vejce, 10 dkg cukru se tře. Přidáme 20 dkg polohrubé mouky, 2 lžičce mléka a 1/2 kypřícího prášku S ČERVENÝM ROHEM. Z těsta uděláme 3 díly. První vyválíme na kulatou placku, potřeme makovou nádivkou, položíme druhou placku na ni, namažeme marmeládou a z třetího dílu uděláme rádlovou mřížku nebo vyplícháme tvary keksovými tvořítky a vršek jimi poklademe.

MAKOVÝ KOLÁČ
S ČERVENÝM ROHEM

Private Club Whisky
KROHN BROTHERS LIKÉRY

OBSAH DNEŠKA Č. 36: DR ANT. KLATOVSKÝ: Svoboda v demokracii. — KAREL TARABA: Boj o čtyři miliardy. — EMA TETÍNKOVÁ: Vesnice. — A. L. LLOYD: Škola demokracie. — DR JIŘÍ ALTER: Svitání. — Němce o Němci. — Zaměstnanecké rady. — Rub slávy. — Je všude nadbytek veřejných zaměstnanců. — Brigády v zemědělství. — Udavač má nést risiko. — Nepříjemný člověk. — Svět se na nás dívá... — Studentská politika. — Proba Česek, vdaných za Němce. — K případu Michala Mareše. — Povídky o dávoce z přírůstku na majetku. — Spis D II 31/45.

Dnesek

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

řídí Ferd. Peroutka

Telefon číslo 890-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 85.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 8.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 89.

Dom. F. Tretera

Líc a rub

I.

Desetiletí 1938—1948 bude ve vývoji našeho národa znamenati jistě jednu z nejvýznamnějších epoch. Začínalo mezinárodně-politicky těžkou atmosférou, na jejímž konci se šklebilo smrtelné nebezpečí. Sedm německých ran konečně přešlo. Češi a Slováci se shledali opět ve společném domově a hledají ztracený jednotící klíč, který by jim pomohl k navázání pravdivého života a obnově prosperity. Zatím jsme prošli dobou zmatků a překotného dekretování nových životních forem, neboť i tato poslední válka nemohla skončit jinak, než novým sociálním přínosem. Bláhovci byli ti, kdož tvrdili, že nyní je čas pouze na odklizení trosk germánského barbarství a na rychlou přípravu takových životních podmínek, abychom se cítili opět lidmi. A že není času na nějaké sociální reformy. Zapomněli, že je přece přirozeným důsledkem, jestliže lidstvo, prošle nesmírným utrpením, chce a musí eskontovat — jako vždy po odtroubení — nový, a to podstatný kus po všech stránkách zlepšeného životního údělu.

Proces opětného nabírání sil a opadání revolučního oparu probíhá našetstí rychleji, než bylo možno věřit. Jsme na prahu záměrného budování nových poměrů, jsme už v konstruktivní práci, která přinese trvalé hodnoty. Dvouletka je ovšem jen vstup do budovatelské éry příští generace, ale právě proto na ní tak nesmírně záleží. Její výsledek se nám objeví koncem r. 1948 a bude výmluvným závěrečným doplněním a uzavřením dějinného decenia 1938—1948.

Co přinesla doba

Především obecné pochopení, že pro správu veřejných věcí našeho národa je nejprospěšnější cesta demokracie. Procházeli jsme obdobím takových organizačních těžkostí, sociálního vření a hospodářského balancování na ostří hladu a záhuby a možné záchrany, že ke zvládnutí těchto nesmírných úkolů zdály se býti povolány toliko silné ruce. Nesešel však na scesti diktatury ani onen mocný politický činitel, který se cítil vítězem této války. Komunistus mohl se snad ujmouti po květnu r. 1945 výhradného vedení věcí národa. Neučinil tak a zdá se, že nikoliv snad proto, že by tehdy necítil dostatečně pevnou půdu pod nohama, ale proto, poněvadž byl věren svému dřívějšímu závazku o demokratické spolupráci těch, kdo byli k účasti na správě věcí státu legitimováni svým předmnichovským postojem a kladnou zahraniční činností svých představitelů v emigraci. Komunistus v našem státě tím prokázal, že je prvkem demokratickým, a právě proto každá demokratická koncepce státní politiky československé musí s tímto faktem ve svých příštích kombinacích trvale počítat.

Demokracie vyhrála

Podívejme se, jaká je to demokracie? Především konkurenčně omezená. Pak to ovšem není demokracie pravá, třeba si říká lidová. My, kteří pracujeme v t. zv. přípustěných stranách, si ovšem libujeme a zvykli jsme si na čtyřhru tak, že nijak netoužíme, věřte mi, po změně dnešního stavu. Pochybují však, že tento stav udržíme. Nemůžeme politický vývoj této země s vyspělým citem pro demokratismus vtěsnati do krunýře statického ulpívání na daných, privilegovaných formách. Proto opravdový demokrat s podivnými pocity přijímal zprávu o projevu pana náměstka předsedy vlády Z. Fierlin-

gera ze dne 17. listopadu, který měl v krušnohorských městech o tom, že vláda je rozhodnuta nepřípustit agitaci pro nějakou novou (rozuměj: zemědělskou) stranu. Ještě povážlivější je však argument, který zde předseda sociální demokracie uvedl, totiž že by tato agitace musila vyvolat mezi průmyslovým dělnictvem nejrozhodnější odpor. Pan náměstek dokládá, a to právem, že pouze v harmonické souhře obou našich hospodářských složek — průmyslové výroby a zemědělství — se nám podaří zajistit další rychlý vzestupný vývoj a zaručit další posílení národní jednoty. Ujasněme si jedno: Ústavně bude velmi těžko zabránit dalšímu členění politického života. Po zkušenostech z minula mohli bychom účinně zamezit tvoření republikánské formy. To tu konečně už bylo a prvá republika přišla se sankcemi ve smyslu ustanovení o zákazu činnosti protistátních stran, pokud šlo o Němce, poněkud pozdě. Omezit práci českých politických proudů, v tom směru nebezpečných, si tehdejší vláda netroufala. Zato měla dosti kuráže na komunisty, v nichž se psychologicky důkladně přepočítala, jak ukázala záhy na to éra illegality. Politicky však může vládnoucí režim zdůvodnit škodlivost tvoření stran zájmových a tudíž znemožnit jejich ustavení. Zábrana tvoření zájmových politických stran může být vyslovena i v ústavě, právě tak jako může být znemožněno tvoření odštěpných stran osobních, jež natropily v nedávne naši historii tolik zla. (Příklady: agráři — Prášek, národní socialisté: Strábrný, lidovci: Zelenka — Čuřík). Lze pochybovati, že by dnes chtěl někdo budovat stranu na zájmových rozporrech a že by se kdo vážně pokoušel regenerovati starou agrární veteš. I kdyby tomu tak bylo, nebylo by lidsky moudré a státnicky prozíravé stavět do očividného protikladu dva staré antagonismy; průmyslového dělníka a pracujícího zemědělce. Je pravda, že by se dělník cítil domněle ohrožen oživením politické strany vyhrané zemědělské, když sám se již vzdal myšlenky na vlastní dělnickou stranu, jen tu svou a jedinou. Ale nemá dnes dělník mohutný nástroj, a to i politický, v takřka pro něho závazném Revolučním odborovém hnutí? Není dnes ROH vlastně víc než některá vedoucí politická strana? Něco jiného však bude, budou-li zde dány předpoklady pro vytvoření nového stranického organismu z evidentních příčin ideologických. Pak tlaku neodoláme. Zatím toho nebezpečí není. Jedněte tedy smírně, páni konsulové, a nebojte se příliš »rozkvětu« politického stranicví. On je to totiž také při dnešní nákladnosti administrativního a tiskového aparátu příliš drahý sport!

Odbočili jsme poněkud. Shledáváme dále, že demokracie přes toto svoje kvantitativní omezení — a snad právě pro tuto svoji navelenou výlučnost — dostala u nás nový ráz. Je to demokracie lidová. Někdo namítl, že je to pojmový nonsens, že demokracie jako lidovláda nemůže býti jinak než lidová. Poučili nás, že jsme měli demokracii t. zv. liberální, která třeba byla při ideálním volebním řádu formálně dobře demokratická, nemusila vždy vládnout tak, aby to bylo v souhlase s vůlí lidu. S tím dlužno souhlasit a podrobit se, ovšem za předpokladu, že ten lid je vskutku všechnen lid anebo alespoň nadpoloviční většina z celku lidu. Poněvadž pak dále nutným důsledkem zásadně prováděného principu lidové vlády je širší účast lidu, t. j. až do 18 let rozšířeného kádru voličstva, na správě a kontrole veřejných věcí, plyne z tohoto úspěchu radikální demokracie závazek zlepšení kvality nositele demokratických práv občanských, tudíž ušlechtilá devisa po zavedení

kvalitní demokracie. Jestliže všichni pronikneme podstatou demokratického ideálu až k tomuto konci a vsíťbáme do sebe poučení, nutně z toho plynoucí, pak se z tohoto obratu v českém politickém myšlení můžeme jen radovat.

Prvý náznak: Národní výbory!

Náraz doby byl tak prudký, že nedal času na přemýšlení. Národ byl stěmhlav postaven doprostřed úkolu. Ať jsi byl připraven nebo ne, ať jsi měl vnější podmínky pro plnění převzatého úkolu příznivé či nikoliv, musil ses ujmout práce tak, jak jsi tomu nejlépe rozuměl. Bylo mnohým jako neplavci, jenž byl hosen na vodu uprostřed virů! Je pravda, že mnozí selhali a »utonuli«, jiní přečkali nejhorší, i když se ztrátou pro celek, který na jejich »učebnou dobu« často doplácel. Vcelku se pokus osvědčil a nový způsob správy se po stránce osobního výběru funkcionářského aparátu vžívá a ustaluje.

Naše veřejnost není však doposud sjednocena ve svém mínění o správnosti a účelnosti nového uspořádání veřejné správy. Přiznejme, že je při nejmenším předčasně, na podkladě dosavadního vývoje nehotového ještě instrumentu činiti konečné závěry. Nejde ani tak o tyto závěry, jako spíše o podporu široké veřejnosti při díle konečného uspořádání organizace naší správy. Není to jen věc odborníků, ale též i ostatních poučených a zkušených laických účastníků správy. Proto by měla být otevřena co nejdříve důkladná a do hloubky a na kořen věci jdoucí diskuse, aby se na jejím podkladě mohlo přistoupit k definitivní formulaci našeho správního zřízení. Je známo, že před delším již časem vypsal ministerstvo vnitřní veřejnou anketu o výstavbě národních výborů a položilo za předmět úvahy šest základních otázek. Výsledek této ankety je však podle všech známek příliš hubený, takže ani nenalezl dost potřebné publicity. Přičítám neúspěch akce asi tomu, že k anketě došlo předčasně. Ještě teď nemáme dost časového odstupů, abychom celý problém mohli v klidu promyslet a dopracovat se nejlepšího řešení.

Je dnešní úprava součástí reformy správy?

Na tuto otázku dlužno přiznati, že tomu tak není. Sny o účelné reformě správy jsou velmi starého data. Požadavek vycházel z uznané nutnosti, že stát a jeho občané potřebují administrativy rychle, pružné, spolehlivé, t. j. rozhodující zákonně, a levně. Lidově se to projevovalo rčeními, že úřady nejsou pro úřadování, ale pro občany. Ačkoliv jsme pro reformu správy měli spoustu komisí, složených z věhlasných odborníků a znalců správního práva a řízení, a snahy ty se datují již z dob rakouských, nepokročilo se ve věci nijak radikálně, jak by to odpovídalo zrychlenému tempu doby. Jen v jistých oborech státní správy jsme mohli zjistit skromnější naběhy k zlepšení, zrychlení a zjednodušení úřední procedury. Další pozoruhodné pokroky v tomto směru lze očekávat ve finanční administrativě, která už dnes je proti dřívějšímu mnohem účelnější, přehlednější a rychlejší.

Ve vlastní správě státní nejsme v tomto bodě nijak daleko. V oblasti ústřední správy je nebezpečím pro zdar reformy velký počet ústředních a jim na roveň postavených ústředních úřadů s jejich stálými kompetenčními konflikty. Přemíra našich ministerstev bude jistě dříve či později podrobena důkladné úvaze a jistě se shledá a uzná, že dnešní stav lze nanejvýš odůvodnit revolučními důvody a potřebami, kdežto normální doba se spokojí s podstatně redukováním počtem ústředních úřadů. V této úvaze jde nám všem především o instituci národních výborů a jejich nejsprávnější zařazení do organizace správy.

Mají národní výbory zákonný podklad

Mají a nemají. Nebude jistě sporu o tom, že akt, jímž byly zřízeny, byl vydán legitimním činitelem. Tímto

pramenem zákonného vzniku národních výborů je dekret presidenta republiky ze dne 4. prosince 1944, vydaný ovšem v exilu, jehož zákonnost nebude jistě popírána, neboť byl vydán autoritou mezinárodně uznanou, jejíž akty došly konečně i dodatečného potvrzení domácího zastupitelského zákonodárného sboru. Určení pravomoci a konstituování národních výborů bylo pak upraveno nařízením vlády, která měla stejné mezinárodně-právní uznání a jež bylo vydáno již v době, kdy sídlila na vlastním státním území. Spor by mohl být jen o to, že nebyl doposud náležitě kodifikován soubor zákonných předpisů, který byl podkladem pro výkon pravomoci těch složek veřejné správy a samosprávy, jejichž funkci národní výbory novou úpravou přejímají. Nelegální jsou ovšem všechny akty t. zv. revolučních národních výborů, a pochybné jsou i akty národních výborů, vzešlých z voleb hromadných. Byl zde sice stav nouze a doporučovalo se zde užití zásady generální absoluce, po mém soudu potřebují však všechny závažnější počiny těchto nepravdělných přechodných útvarů dodatečné sanace příslušným orgánem zákonným. Díke 1. odst. § 1. vl. nař. č. 4/1945 není dost přesvědčivá, aby mohla rozptýliti pochybnosti o nepotřebnosti takovéto dodatečné schvalovací doložky. Povšechná úprava nestačí.

Sjednocení správní

Za nejdůležitější změnu v nové organizaci správy pokládáme odstranění dvojí správní koleje. Až dosud měli jsme vedle státní správy samosprávu. Byla sice ve své slozce okresní a zemské podvázána známými ustanoveními zákona č. 125/1927, t. j. byrokratickým dohledem a částečným systémem jmenovacím, přesto však mohla plniti i tak svoji funkci, zejména v oboru důležitých hospodářských úkolů. Dnes, kdy celé ústrojí veřejné správy má být prostoupeno principem správy lidové, je třeba jen domyslet, že národní výbory nejsou už bývalými okresními nebo obecními zastupitelstvy, ale také nikoli bývalými okresními úřady, nýbrž že jsou novými nositeli úkolů, které dříve tyto orgány obstarávaly. Jestliže okresní národní výbor vnitřně dosud jedná a rozlišuje podle toho, zda předmět péče a rozhodování je z oblasti správy okresní jakožto svazku územní samosprávy, lze toto členění posuzovati jako jev přechodný, dokud substance zastupitelského okresu nebude úplně pohlcena státem a v jeho jménu okresním národním výborem jakožto orgánem správního okresu. Obdobně půjde asi vývoj i v úseku místní samosprávy. I obce patrně ztratí v budoucnosti charakter právnické osoby a stanou se pouze jednotkami místní správy. Správa drobných územních jednotek jeví se konečně stále více problémem technicko-organizačním a žádný tradiční zřetel nás nemůže zdržeti od úmyslu, provésti územní organizaci podle nových ekonomických i správních hledisek. Zejména v pohraničí budeme postaveni před nutnost, abychom spravovali řadu nedostatečně osídlených obcí společně a jednotně. Je třeba přiznati, že správní koleji jsme sjednotili pouze formálně tím, že jsme zřídili pro řízení jejich věcí a vyřizování obojí agendy jednotný útvar. Nyní půjde o vnitřní, obsahové sjednocení a o takové věcné uzpůsobení veřejné správy, aby i v nejnižších, základních stupních plně vyhovovalo svému poslání.

(Dokončení)

poznámky

Uražení a ponížení mezi námi

(Hledám muže bez adresy)

V době, kdy na ankety následují bankety, v době, kdy pod socialistickou koncepcí myslí mnohý na konečnou recept a na hody, při nichž třeba nemyslí na peníze a body, vždyť on to někdo zaplatí (Oni? Ne! Ty! Já!), v tuto dobu myslím

na vás, ponížení a uražení, bezbranní a opuštění. A tak především prosím starého pána, který před několika týdny, hodinu před půlnocí, přišel do redakce uražený, ponížený, zbitý, okradený a oloupený, odešel a nezanednal adresu, poněvadž se stal mužem bez adresy. Myslím Vás, starý pane, asi sedmdesátiletý, který jste měl svého času sklennářský obchod v Královské třídě v Karlíně. Vás hledám, jenž byl jste v revolučních dnech na bidácké udání domovnice vyvečen na ulici i s manželkou a která Vám při nastalé štvanci byla zabita! Vy pak jste byl dán do koncentračního tábora Němců v M. u Prahy. A když jste se vrátil po roční skoro internaci, neměl jste ani domov, ani manželku a tak jste odešel hledat střechu nad hlavou, když jste byl marně hledal hrob své družky, české ženy, Vy, český muž, který jste nikomu nic neudělal. Ten den, pane, byl jsem sám unaven tolika bédnými návštěvami, že mně leccos uniklo z dokladů, které jste mi předložil o své nevině a o své tragedii. Chápal jsem Vás, že mně nechcete vydati doklady, abych jich použil na Vaši obranu. Stále jsem čekal, že se ještě jednou objevíte. Učinite tak, prosím, zjete-li ještě, abych Vám alespoň střechu nad hlavou mohl zaopatřit. Jistě, že se najde někdo a nabídne Vám nějaký odlehlý pokojík. Tak dlouho budu tímto způsobem za Vás orodovati, až najdu ministra nebo pana sekčního šéfa, který má srdce na pravém místě a uši, aby slyšel tento hlas, jenž mluví za Vás, pane, poctivý synu českého národa, jemný vlastní lidé tak ublížil. Ohlase se, prosím. Jsa skoro hluchý, jste asi neporozuměl, že jsem Vám řekl, abyste opět přišel. Nerad bych si činil výtky, že jsem Vás případ nějak zanedbal. Stále Vás vidím, jak jste se odstrachal do noci a jak jste křečovitě tiskl k tělu aktovku s dokumenty o nevině své i Vaší manželky. A rád bych poslal stvůru, která vše zavinila, tam, pak patří! (Zije-li onen muž ještě? Byl tak smutný a na schodišti plakal.)

Prosím dále o adresu onu vdovu po živnostníku odkudsi z Jičenska, jejíž manžel byl omylem zastřelen.

Michal Mareš

Politický medailonek dr. Jozefa Tiso

Má-li se mluvit o dr. Tisovi, někdejším prezidentu Slovenského státu, nutno začít Andrejem Hlinkou, který byl kdysi politickým vůdcem Slováků, ale nedovedl přesto zapřít sympatie pro Maďary. Lze tak soudit alespoň z toho, že již roku 1920 dal sluchu maďarskému jesuitovi P. Banghu, aby přijal pod svá křídla dr. Vojtěcha Tuka. A tenýž P. Banghu mu současně doporučil, aby dr. Tuka, doposud Maďar, vypracoval návrh na autonomii Slovenska.

Staříčky — tehdy ještě ne docela — Andrej Hlinka ochotně vyhověl, třeba do převratu byl Tuka Maďarem až do roku 1920, a pak prý »reslovakisoval«, což je slovo slovenské. Andrej Hlinka nebyl zřejmě v národnostních věcech tuze úzkostlivý, nešlo-li náhodou o Čecha. Jen tak lze si vysvětlit, že Tuka se velmi brzy stal šéfredaktorem Slováka a zakrátko také duší strany, která demagogicky zvěšovala všechny nedostatky mladičké republiky. Je obecně známo, že to Tuka při vši shovívavosti předmnichovské československé justice dotáhl až do patnáctiletého kriminálu pro zločin velezrady.

Ale před tím si již vyhlédl nejvyšší zdatného pomocníka: byl to dr. Jozef Tiso, římskokatolický kněz, který také reslovakisoval. Psával totiž dříve kulturně politické úvahy do »Nyitra megye szemle« nezastíraje své ambice pro maďarskou kulturní politiku. Ale reslovakisovav nedal si pokoje a klidně si psal německy do »Neues Wiener Tagblattu« články o »boji o národnost«. Byl hoděn svého učitele, protože byl dvakrát odsouzen pro zločin pobuřování. Považoval politický boj za mírový způsob řešení politických otázek na rozdíl od války.

Již roku 1925 v uznání svých luďáckých zásluh byl kandidován do československé poslanecké sněmovny a byl zvolen. O dva roky později — protože i Hlinkově straně musily být činěny ustupky — stal se ministrem zdravotnictví a tím také získal další vliv ve straně.

Hlinkovci vstoupili ovšem do opozice, Tiso ztratil křeslo, ale vynahradil si to zvýšeným vlivem ve straně a možností, že bude moci uplatnit svoje protičeské smýšlení. Ožila v něm myšlenka na »autonomii«, vnuknutá maďarským jesuitou, a té myšlenky se již nepustil. ČSR a její zájmy mu byly vedlejší. Používal nejdemagogičtějších hesel: »Jme už všichni žebřáci...« ještě v době, kdy jsme se — podle dosavadního měřítka — topili v blahobytu. Každý prostředek byl mu dobrý, aby podkopával mezi Slováky důvěru v Čechy.

V této době také uvážil, že je třeba získati slovenskou

inteligenci, zejména mládež. Našel si Ďurčanského a Alexandra Macha, aby zpracovávali studentsvo ve smyslu jeho záměru. Ďurčanský byl rozmyslnější, takže dostudoval, ale Alexander Mach nechal studii a vrhl se do politického života, jehož náruť před ním rozevřel Tiso, s celou vehemencí svého mládí.

Zneužívaje myšlenky T. G. Masaryka jal se Tiso tvrdit, že národ a jeho zájmy jsou víc než zájem státu. A aplikoval to na »suverenitu slovenského národa«.

Zprvu odmítal aktivitu na maďarském revisionismu — zřejmě z oportunity — třeba si přál, aby se »slovenský problém stal problémem evropským«. Popíral zásadně jakékoli národní bratrství tvrdě, že mírové smlouvy »příkly Slovensko k republice jen proto, aby měla spojení s Rumunskem«.

Zatím Mach a Ďurčanský navázali spojení se Sidorem, který si politicky zaměnil Prahu s Vídní, kam nyní začali dojíždět. Piešťanský sjezd, uspořádaný v Piešťanech jen proto, aby tam více cizinců mohlo slyšet luďáckou nespokojenost s příslušností k ČSR, byl první velkou iderentistickou manifestací. Tam mluvil ještě Andrej Hlinka. Pak přišly události v Nitře, kde při Pribinových oslavách byl přečten protičeský manifest. Události se rychle již řítily. Tiso se svými se shlédl v Hitlerově nacionálním socialismu. Tím spíš, že SdP měla stejný program jako oni. Nezáleželo jim na vlasteneckých cílech, ale na rozbití ČSR. Jak jinak by bylo možno si představit, že Slovinci se spojili s maďarskou iredentou i s Poláky, o nichž věděli, že touží po slovenském území, aby jejich země měla společnou hranici s Maďarskem proti SSSR?

Učinil tak. Navázali spojení s nacisty. Seyss-Inquart, Göring, Hitler — to byly prominěnní osobnosti, které měly Slovensku dopomoci k svobodě a k samostatnosti. Beránek se lísal k vikovi. Vik prozatím netoužil po tomto soustu. Vychákal, aby je strávil za většího haudu.

S Frankem a Henleinem stejně jako s maďarskými iredentisty a v zájmu Hitlerově podařily se Tisově kamarile mnohé intriky, jež nebyly s české strany předpokládány. Tiso využil Hitlerova náporu na ČSR a vyplatilo se mu to: stal se nakonec prezidentem Slovenského státu, samostatného podle litery, ale krvavě zavázaného podle smluv. Tím spíš, že on, jako římskokatolický kněz, přijal zcela nacistické myšlenky a rozhodl se propagovati je i mezi slovenským národem. Nebylo to ostatně novinkou: zásadu totalitly hlásal od počátku své politické činnosti stejně jako Ďurčanský nebo Mach, ačkoli věděl, že vatikánské kruhy nelibě nesly, že se jako kněz postavil v čelo Slovenského státu, který byl ve vleku nacistů.

Za tuto funkci bylo nutno zaplatiti cenu. Tiso ji zaplatil svým interviewem pro německý časopis »Grenzboten«, kde sprostě a naprosto neknežsky napadl presidenta dr. Beneše. Byl věrným sluhou Třetí říše, když při Pribinových oslavách — po Lidicích — K. H. Frankovi (na vzpomínku a vůčičnost za jeho spolupráci s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou za Československé republiky) udělil nejvyšší slovenské vyznamenání.

Není divu. Tiso měl odjakživa veliké porozumění pro prušáctví. Již ve svých maďarských člancích obdivoval prušáctví, které by se mělo podle jeho názorů stát i společenským militarismem. Pruský militarismus měl tedy v krvi, neboť ještě o vánocích 1944 mluvil v jeho smyslu, vykládaje o spojenectví »zlatého telete s bolševickou hydrou« proti beráncimu Německu.

Kněžství neznamenal u něho nic. Všechno prýštilo jen z jeho maďaronské nenávisti. Proto ty přípravy na válku s Polskem, proto ta nadměrná ochota, příprava psychologická i strategická. Že se Vatikán podivuje, protože Polsko je přece katolický stát? Co bylo Tisovi tehdy po Vatikánu, když on byl prezidentem!

»Nebojme se hrozeb ani z Moskvy ani židovských!« křičí již 15. srpna 1939 v Ružomberku. Tak předstihuje dokonce i Hitlera, neboť si přečetl »Mein Kampf« a je přesvědčen, že Hitler potáhne na Rusko.

»Přichází hodina spravedlnosti!« adresuje Polákům ve »Slováku«.

Koncem srpna papež Pius XII. svým klidným hlasem pronesl své poselství proti válce. Ale Tiso, katolický kněz, který vždycky musí být poslušěn hlavy církve a nástupce svatého Petra, hrmoti zbraněmi, dává vrhnouti německým vojskům na Slovensko, aby odtud mohla napadnout Poláky z jihu. Netoliko to: mobilisuje a posílá slovenská katolická vojska s germánskými po boku. Na vzduchy Vatikánu mluví pak Tiso o německo-slovenském přátelství, zpečetěném krví, a po vykrvácení Polska dává se dekorovati od Hitlera velokřížem německého orla.

Před napadením SSSR pravi pak v Salzburku Hitlerovi:

«Slováci jsou sice Slované — ale nejsou bolševici!» A v důsledku tohoto výroku přistupuje Slovensko k paktu tří mocností — státnický čin, hodný všech anekdot, které tuto »sudálost«
ilustrovaly.

Kněz Tiso dnes ovšem popírá, že by byl měl účast i na vypovězení války SSSR, kdy Slovenský stát ochotně přiklopil na pomoc Hitlerovi. To prý Tuka o vlastní vůli, a bylo to jen důsledkem »ochranné smlouvy«, kterou Tiso sám podepsal. Nejdrže tvrdil, že o této smlouvě skoro nevěděl, nyní nas, že ji podepsal.

Posilá slovenské mladé lidi krváčet na východní frontu v zájmu Německa. Když odmítají, dává přeložit jednu divisi na frontu Italskou. Později jiné dvě neposlušné divise nabízí Hitlerovi na západní frontu. Když Hitler odmítl, nabízí slovenské lidi pro protiletteckou obranu do Německa. I to Hitler odmítl, a Tiso je velmi nešťastný.

Ale ještě necítí nadcházející konec. Ví, že se na Slovensku organizují partyzáni. Povolá nakonec esesáky. Nařídí, aby jim Hlinkova garda pomáhala, zejména ve »zpravodajských«, to jest udavačských službách. Podaří se mu rozvrátit dvě divise partyzánů, čímž je boj — podle slov žaloby — ztracen. Ale tím se nespokojí. Dává pronásledovat povstalce — nepřítele je třeba zničit, je to křesťanské, říká přítom. A dovrší svoji zradu na slovenském povstání tím, že v rozbité Báňské Bystrici slouží osobně děkovnou mši svatou, že Slovensko nebylo osvobozeno.

Od Dukly hřmí sice děla, ale Tiso věří Goebbelsovi: nemůže být zle, protože v posledním okamžiku zachrání situaci Západ, který se nakonec střetne s Ruskem a porazí je. Proto napíná Tiso poslední síly, ale všechno je marné. Rudá armáda se blíží ne krokem, ale skoky.

Na národ nemyslí nikdy. Vždycky jen na sebe. A proto ve chvíli kritické utíká za hranice přesvědčen, že Západ s Východem musí najít příčinu konfliktu, a že on se vrátí s triumfem, jako »největší muž slovenského národa«.

Nedošlo ke konfliktu. Nezmišl v Evropě jako zrno pisku v poušti. Naše pátrací komise si ho našla. Jen Durčanskému se podařilo doposud ukrýt před rukama naší spravedlnosti. Také Šaňo Mach sedí v Bratislavě na lavici obžalovaných.

Ale kněz, dr. Tiso, může dnes — a bude k tomu mít během procesu dosti času — zpytovat své svědomí a výsledek své politické činnosti, která se vrcholí kopcem mrtvol, neboť on sám (katolický kněz) podepsal tak zv. židovský kodex, podle něhož bylo na 30.000 židů dopraveno do Německa. Vrátilo se z nich jen několik stovek. O ztrátách při slovenském povstání ani nemluvíme, ačkoli dovolil, aby zajatci byli dopravováni do německých koncentráků, odkud se nevrátili.

Jeho činnost shrnul bratislavský národní prokurátor dr. Rigan těmito slovy: »Tisovi, Durčanskému a Machovi se podařilo slovenský národ nacismem infikovat jen v nepatrné míře. Než i tak vznikly tím tak velké materiální škody, že národ bude dlouho trpět na následky jejich fašistického režimu a jeho zrávavá politická převýchova potrvá dlouho.«

Ivan S u k

Goebbels v nás

Goebbels je mrtev, ale pověrečná víra ve všemohoucnost propagandy zůstala v některých z nás. V době, kdy se právem šetří, či přesněji řečeno začíná šetřit každý veřejným krejcarem a haléfem, utrácejí se miliony na propagandu tiskem, rozhlasem, filmem a jinými kouzelnickými prostředky a zapomíná se na hlavní povahové rysy našeho lidu, na jeho vrozenou úsudkovou střídlivost a myšlenkovou realnost, a velmi často i na jeho přirozenou, hlubokou inteligenci. Je snaha vyrábět veřejné mínění, vyrábět optimismus, a určitá skupina lidí u nás se dosud domnívá, že na příklad pro dvouletku udělá nejvíce, když bude o ní co nejhalasněji psát, zpívat, básnit a mluvit. Přemnozí z reklamních odborníků tohoto problematického způsobu uvažování zapřáhli by do vozu propagandy nejrůznější celou vědu a všechny umění. Z Čapková Tuláka málem že neudělali po jeho pročitnutí stachanovského brigádníka a málem že celé naší literatuře nevťiskují tento oficiální a oficiální optimismus, tak blízký optimismus, který se snažil našemu umění důtklivě před lety doporučovat jistě se nejryzejšími úmysly — i Tomáš Baťa. Náš člověk, jak bylo stokrát po pravdě řečeno i napsáno, je v podstatě tvor někdy až přízemně střídlivý. Náš člověk nedá si tak lehee něco nakukat, napovídat, nabásnit, nasugerovat. A jakmile je mu s malým vkusem a rybnou velkohlubostí vnucována věc nejlepší a vychvalování lidé nejzáslužnější, začne stříhat ušima — začne nedůvěřovat. Českého člověka na goebbelsovštinu nenachytáš, a goebbelsovštinou mu zprotivíš věci nejhodnot-

nější, lidi nejkvalitnější. Český člověk má pudový odpor k dryádnictví všeho druhu — a ten, kdo našeho člověka dobře zná, nikdy mu žádnou myšlenku vtíravě nevnučuje. Informovat, ano — informovat věcně, střídlivě a poctivě — s hlubokou propagandou a obdobným humbukem a barnumem buďme opatrní, abychom nedosáhli nežádoucího opaku. Neuvážené a nehospodárně vedená propaganda je těžkým hříchem proti duši našeho lidu, která se nedá jen tak snadno opit propagační rosolkou. Jít na českého člověka s goebbelsovskými recepty, znamená českého člověka neznat, podceňovat, urážet.

Jiří Z h o r

Cenový loket

V zemědělském výboru sněmovny si stěžoval předseda nejvyššího úřadu cenového dr. Maur na tisk, že kritizuje stanovení cenové hladiny na trojnásobek úrovně z r. 1938. Důvody toho prý byly tolikrát veřejně vypočítány, že je nepochopitelné, jak se o tom může pochybovat.

Nehledíc k tomu, že tisk je na to, aby řekl své stanovisko, nelze tvrdit, že trojnásobek, vzaty za základ všeho cenového počítání, byl odůvodněn někde nebo někdy tak, aby nemohly být o jeho oprávněnosti pochybnosti. Aspoň shodně psaní tisku tři stran Národní fronty o tom nesvědčí, že by nebylo potřeba už o tom trojnásobku mluvit. Ostatně i v prozatímim Národním shromáždění přišly tyto věci letos na jaře na přetřes, když se mluvili lidové strany pozastavil nad cenami mléčných výrobků. Škoda, že po polemice zástupce družstevníku případ usnul. Nebylo by se totiž musilo nyní znovu mluvit o úpravě cen mléka a mléčných výrobků.

Není třeba dlouhých výkladů, aby bylo jasné, že trojnásobek cenový není výsledkem hospodářských úvah, nýbrž že je to politikum, ovšem politikum založené na jakési primitivnosti politické.

Zopakujeme si trochu, jak jsme se dostali k poznání, že je žádoucí ceny snížit. První podnět k tomu byl, když sovětská vláda oznámila, že pominuly důvody, které vyžadovaly, aby sovětské občané přispívali vyššími cenami životních potřeb na úhradu válečných výdajů. To bylo takové překvapení pro tvůrce našich cen, že se vzápětí začalo mluvit aspoň o deseti-procentním snížení cen, stanovených podle trojnásobku. Pak se ukázalo, že osobní náklady ve výrobě tak neúměrně stouply, že naše prodejní ceny ve vývozu nejsou schopny soutěžit s cenami světového trhu. Od té chvíle se mluví o tíživosti stanovených cen stále, ale marně se hledá východisko z bludného kruhu mzdy - ceny - rozpočet, poněvadž všechno je společně poutáno. Mnoho by mohla pomoci větší pracovitost, zřehodárnění výroby a správy, ale ani to nepřinese dosti rychle nápravu.

Je důvodný dojem, že ceny byly stanoveny prostě přízřubobením sovětské cenové hladině. V tom je ta primitivnost politická, že se spojenectví chápe tak, jako by mělo být mechanickým napodobováním poměrů spojenecké země bez zřetele na odlišnosti dané vývojem, zeměpisnou polohou, všeobecnou úrovní a celkovým zaměřením státním. Sovětská vláda nám dala nové poučení, že myslí napřed sovětsky a pak jinak, když ceny stanovila, jak se hodí Sovětskému svazu, a nikoli, jak by se hodilo nám.

Tvrzení o takovémto stanovení naší cenové hladiny by se mohlo zdát opovržlivé, kdyby se nemohlo skoro přstem ukázat, že tomu tak je. Časová souvislost s voláním po snížení cenové hladiny se skutečným prudkým snížením cen v SSSR, je už sama nápadná. Ale je tu ještě jedna skutečnost a bylo by dobře, kdyby se jí dostalo z nejvyššího cenového úřadu vysvětlení, které by vyvrátilo všechny oprávněné námitky. Tady jsme u té taktovky. Rafael Kubelík, když se na jaře vrátil z Moskvy, přednášel v Umělecké besedě o svých moskevských dojmech. A mimo jiné řekl, že úřední cena másla je v Moskvě na naše peníze asi 95 Kčs. Postavte vedle této ceny cenu našeho másla a je tu podobnost tak zarážející, že nutila k promyšlení cenových souvislostí. O náhodě mluvit nelze. Náhody neexistují a zejména v politice a hospodářství neexistují. Zde mluví číslo a musí se přesně doložit, jak se k němu dospělo. Jinak to není hospodářské číslo. V zmíněné již sněmovní polemice o ceně mléčných výrobků první řečník našel chybu v cenové stavbě másla asi 33 procent. Jistě tedy na věci něco je. Máslo, to je ovšem jen jeden případ z řady takových, kde není cenová násobilka grozumičná. Ostatně, kdo nahlédne do cenové kuchyně NÚC, každý může potvrdit, že si referenti někdy lámou hlavu, jak se k tomu nařízenému trojnásobku dostat.

Bylo by dobře, kdyby se tyto věci řádně probraly. Je to grohlný státní zájem. Musíme česky a slovensky myslet i

v hospodářství jako v každém jiném oboru státního a národního počinání, máme-li být hodni jména svobodného národa.

-pk-

Dvouletý plán a vepřové

Předseda vlády Klement Gottwald v ÚNS dne 8. července 1946: „Hlavní slabina naší výživy je dosud nedostatek tuků a masa. Musíme se snažit, aby byla výroba vepřového masa a vepřového sádla zvýšena o sto procent.“ — A nyní „odpovědní činitelé“ hledají cesty a uvažují, jak na to.

Pan dr. Novák, pověřenec „Svazu pro maso a ryby“, referoval dne 23. X. (tedy o tři měsíce později) v zásobovacím výboru ÚNS o situaci v zásobování vepřovým masem a sádlem. Právil: „Situace v zásobování vepřovým masem by se zlepšila postavením chladíren, kterýmžto opatřením by se zachytilo kolísání nabídky.“ Současně však upozornil, že je povolena dodávková morálka a bují černý obchod. — Nač tedy stavět chladírny, když do nich nedostaneme maso?

Po dr. Novákovi referoval dr. Životský. Ten dospěl k názoru, že potíže v zásobování masem potvrzují tak dlouho, dokud nebude dovoz z ciziny. Tímto zjištěním byly ovšem postaveny na hlavu teorie dr. Nováka o zřizování chladíren a o tom, že by masa bylo dosti, jenom kdyby — kdyby atd.

K jakému praktickému rozhodnutí dospěl po těchto referátech zásobovací výbor ÚNS, zda k postavení chladíren, nebo k objednávkám vepřového masa a sádla z ciziny, jsme se dosud nedověděli. Patrně se rozhodli utáhnouti si opasek.

Doporučovalo by se pozvat si do zásobovacího výboru k referování přímého producenta, řekněme třeba takového desetihektarového „sedláka“. Jeho referát by byl asi takovýto:

„Vážené dámy a vážení pánové! Přejete si vědět, jak na to, abychom už také konečně měli naše nejen oblíbené, ale hlavně vydatné národní jídlo.

Tak tedy vám po pravdě musím říci, že to nebude lehké. Je to začarovaný kruh. Proč? Protože na to nestačí síly zemědělců, ani fyzické a ani finanční. Nemůže nikdo žádati, aby člověk dělal a ještě prodělával. Počítejte. Sele k chovu stojí 1.200 až 1.500 Kčs, a prase, které musíte 6 až 8 měsíců krmít, stojí okolo 2.000 Kčs. A kde je risksko řádní obrny a jiných nemocí? Bude-li snížena cena selat, nebude prasnice nikdo chovat. Zvýšení cenu jatečných kusů není možné s ohledem na spotřebitele. Zde, dámy a pánové, nepomohou řeči o dvouletce nebo o stachanovštině. Zde pomůže jenom praktický čin. Jaký, hned vám povím.

Ve stínu šumavských hvozdů, dále v Rudohoří, v Podkrkonoší a i na Slovensku postavíme pro první dobu asi 200 dřevěných vepřinců. Právím dřevěných, každý asi pro 500 prasníc s příslušným množstvím knorů, které opatříme přímo koupí od rolníků za pomoci M. N. V. Akci musíme organizovati současně se započítím stavby vepřinců a to tak, aby vepřince byly postaveny během půl roku a aby do nich mohly být postaveny již šestiměsíční staré prasnice. Na rasu a čistokrevnost nesmíme v prvním údobí přihlížeti. Do šesti měsíců musí být také do vepřinců dopraveno příslušné množství krmiv, tak aby s provozem mohlo být po půl roce nerušeně započato.

Bude-li práce takto rozvržena, budeme mít během dalšího půl roku, tedy vcelku za jeden rok, 600 tisíc až jeden milion selat k chovu, za dalšího půl roku, tedy celkem za jeden a půl roku 600 tisíc až 1 milion jatečných kusů. Z těchto chovů budeme mít k dispozici, počítajíc od prasnice se dvěma vrhy ročně, 1½ až 2 miliony selat k chovu, a tolikéž jatečných kusů každoročně k dispozici.

Neusmívejte se, prosím, a nepochybujte. Není to utopie. V rozpočtu dvouletky je položka 307.2 mil. Kčs na stavby pro zabezpečení živočišné výroby. V plánu se také praví, že do zemědělství a lesnictví má být převedeno 230.000 dělníků. Po odsunu Němců máme k dispozici veliké plochy země ve zdravých krajinách, s kterými si dosud nevíme rady. Nuže? Akci bych provedl družstevně. Tím končím. Buďte zdraví — uvědomte si, že čas nestojí.“ Josef Věrtelář

Administrativa ruská a naše

Moskevská »Pravda« se nedávno rozepsala o bolestech sovětského státního aparátu, o tom, jak nesvědomitě a neplánovitě se rozšiřují a zakládají nová oddělení a pododdělení, jak se hazardně zřizují nové kanceláře, nové úřady. — Tak na př. nedávno zrušila komise zvláštní ústředí vojenských záslulek, které bylo zřízeno za války a kde bylo 460 lidí. Válka

dávno skončila, avšak instituce existovala ještě nedávno. Mnozí zaměstnanci hlásili ministerstvu dopravy, že nemají co dělat, avšak ministerstvo bylo hluché, třebaže vydržování nečinného personálu stálo dva a půl milionu rublů. — V jiném úřadě bylo — jakmile se dozvěděli o přesunu postradatelných úředníků — převedeno protizákonně mnoho lidí do vyšší platové stupnice. Zaměstnanec při prodeji jízdních lístků byl přemístěn jako odborník chovu dobytka, že v zřízenec se stal hlavní účetní. Z jednoho fotografa se stal vedoucí inženýr v bavlnářském oddělení; úředník, který za to odpovídal, byl zbaven svého úřadu.

Mnohý řekne: tak ono to v SSSR není přece jen tak ideální! Jistě není vše v SSSR ideální a není na světě země, kde by bylo vše ideální. Abychom si uvědomili význam ruské revoluce, abychom mohli střízlivě a spravedlivě posoudit dnešní poměry v SSSR, musíme mít zcela jiné měřítko. V každém případě článek »Pravdy« ukazuje, že v SSSR si jsou dobře vědomi, kde je bolest, ukazují už také jeden z prostředků proti těmto a jiným nesnázím: veřejnou kritiku.

Jako nenajdeme na světě zemi, kde by bylo vše ideální, tak nenajdeme zemi, kde by nebyly nesnáze se státní administrativou, s byrokracií. V různých zemích se tyto a jiné bolesti projevují jinak, v jiné síle, mají jiné příčiny, jiný rozsah, ale na konec není země, kde by nesnázi nebylo.

A tyto potíže spíše porostou než aby se zmenšovaly, neboť úkolů, které na sebe bere stát, přibývá a s tím vyrůstá i státní a jiná administrativa. — Také u nás bychom našli mnoho příkladů, které se velmi podobají těm, na které si stěžovala moskevská »Pravda«. Také u nás vzniklo mnoho nových oddělení, úřadů, institucí. Ale už daleko obtížnější je to udělat tak, aby instituce sloužila účelu, pro který byla utvořena. Instituce je možno poměrně snadno založit; život mají velmi houževnatý, ale rušit je — to už je velmi obtížné, neboť doslechne-li se ta neb ona instituce o tom, že by mohla být zrušena, vyvinou lidé v ní nebyvalou energii a nashromáždí bez počtu důkazů, že to bez ní nejde.

I u nás není těžko najít mnoho známek příliš zbytečných státní administrativy; málokdy toto zvětšení rozsahu znamená také rychlejší a lepší úřadování; naopak.

Půjde o to, jak najít lék proti těmto bolestem, která nevězí jen ve státních úřadech, ale i v národních výborech a jině. Národní výbory měly znamenat laicisaci veřejné správy; ale velmi často je to tak, že místo úředníka určuje člen národního výboru; poměr úředníků z povolání a volených členů národních výborů je jednou ze základních otázek naší obecní a okresní správy. Nemělo by smyslu, kdybychom z volených členů národních výborů dělali úředníky. A často se tak stalo, právě tak, jako že velmi často títo volení členové národních výborů začali úřadovat daleko přísněji, daleko byrokratičtěji, než úředníci z povolání.

Jedním z účinných léků státní administrativy, aby nebyla tělesem pro sebe, tělesem cizím v živém organismu národa, aby nebyla živnou půdou pro byrokracií, je její účinná kontrola. Tato kontrola je hlavně věcí parlamentu. Není to jediný z jeho úkolů a proto je dosti obtížné, aby parlament při své dnešní praxi na tento úkol stačil.

Cím větší jsou úkoly státu, tím větší je nebezpečí zbyrokratisování státní administrativy, tím větší je závazek parlamentu kontrolovat ji a starat se o takové její uspořádání, aby v ní bylo byrokracie co nejméně. Nestačí, když poslanci si posvítí na některé t. zv. křiklavé případy. Jejich právo a tedy i povinnost jsou větší; dbát, aby státní administrativa duchem, technikou, rozsahem i organizací odpovídala poslání státu a zájmům lidu.

V. G.

Proč zimní čas?

Naše vláda zavádí od 1. prosince do 23. února tak zv. zimní čas, což je západoevropský čas, přenesený do střední Evropy. Odůvodněno to bylo stručně tím, že se má odstranit spotřební špička elektrického proudu mezi 7—8 hodinou ranní, kdy už pracují továrny a lidé při ranním vstávání začínají používat elektrického proudu. Tomu prý se odpovíže pouze tím, že se u nás zavede západoevropský čas, který je o hodinu zpožděn proti našemu středoevropskému. Tímto opatřením se nestane nic jiného, než že se spotřební špička elektrického proudu posune do doby mezi 15—16 hodinou, neboť slunce bude zapadat již v 15 hod. a od této hodiny bude musit svítit každý občan, ať je zaměstnan v továrně, úřadě, ve škole nebo v obchodě a domácnosti. Prostý rozum nám říká, že tato odpolední špička bude daleko větší a přivodí daleko větší spotřebu elektrického proudu u všech spotřebitelů (kdo jim zaplatí tuto zvýšenou spotřebu?), neboť odpoledne jsou všichni obyvatelé nějak činní, kdežto ráno mezi 7—8 hodinou mnozí

si ještě lebedí v posteli nebo teprve vstávají a k obvyklému oblékání není třeba plného světla jako k práci od 15—16 hod.

Zdá se, že ti, kdož zavádějí tuto kuriosní novinku, zapomněli se podívat do kalendáře na dobu východu a západu slunce v době od 1. prosince do 23. února, zvláště ale jim nepřišel na mysl podélný rovnoběžkový tvar naší republiky s velkými rozdíly slunečního dne mezi západem a východem republiky, t. j. neuvědomili si náležitě, že ve všech místech republiky na východ od Prahy, kterou probíhá středoevropský poledník, slunce vychází dříve a zapadá také dříve než v Praze, takže nevýhody zimního času se tím stupňují. Na východní Moravě vychází slunce o 15 minut dříve, v Košicích o 30 minut dříve než v Praze, na příklad 1. prosince vychází slunce v Praze o 7.36, v Ostravě o 7.21, v Košicích o 7.06, zapadá v Praze o 16.02, v Ostravě o 15.47, v Košicích o 15.32 středoevropského času; 23. února vychází slunce v Praze o 6.57, v Ostravě o 6.42, v Košicích o 6.27; zapadá v Praze o 17.31, v Ostravě o 17.16, v Košicích o 17.01. Svítání předchází v zimě průměrně o 30 minut, východ slunce a soumrak trvá do 30 minut po západu. Na východ od řeky Moravy se bude po 15. únoru spát za plného světla, vždyť v Košicích už v 5.27 bude za zimního času vycházet slunce, za to v 16 hod. nastane už soumrak a bude se svítit v obchodech, továrnách atd., zatím co za středoevropského času v únoru se začíná svítit po 17. hodině a později až kol 18. hodiny. To neznamena úsporu, nýbrž daleko větší spotřebu elektrického proudu. Pamatujte se ještě na tak zvaný Hitlerův letní čas v zimě — také prý se měl tím ušetřit elektrický proud, ale neušetřil a po dvou letech se toho nechalo. Hitler tu špičku pocítoval odpoledne, naše vláda ráno a proto posunuje čas o hodinu později, aby se denně svítilo o hodinu déle než dříve, neboť ve většině států není mezi 7. a 8. hodinou tak tma, aby musili všichni svítit, naopak v tuto dobu je slunce již nad obzorem a svítat začíná v nejtemnější době kol 1. ledna brzy po 7. hodině středoevropského času (slunce vychází 1. ledna v Praze v 7.59, v Ostravě v 7.44, v Košicích v 7.29). Rozumný však muž by odstranil špičku elektrické spotřeby mezi 7. a 8. hodinou ránní tím, že by posunul začátek některých odvětví pracovních o půl, případně o celou hodinu, třeba začátek úřadování, školního vyučování a to jen v místech, kde to stojí za to, jako v celých Čechách a západní polovině Moravy, nikoliv na východní Moravě a Slovensku, a nečinil by tak hlubokého zásahu do výtých časových dispozic, který znamená, že odpoledne po úřední a školní práci nebude nikdo mít kdy na rekreaci v přírodě mezi 16. a 17. hodinou, kdy je ještě venku snesitelné světlo a dá se této doby využít v únoru využít k zimním sportům a procházkami; a o to nás připraví zimní čas, což bude mít nepříznivý vliv na zdraví našeho lidu, neboť i zimní každodenní třebas krátká rekreace po práci na čerstvém vzduchu, samozřejmě že za světla, má velký zdravotní význam. Práce za umělého světla, a tato doba bude zimním časem rozšířena, neslouží nikomu ke zdraví. Vysoká zimní úmrtnost má také svou příčinu (do jisté míry) v nedostatku pobytu na čerstvém zimním, pokud možno sluncem prozářeném vzduchu. Je proto vládní nařízení zimního času ke škodě zdraví všeho obyvatelstva. Zato letní čas od dubna do října má svůj velký význam zdravotní pro dlouhou dobu odpolední rekreace po práci a je všude v západních zemích zaváděn; zimní čas však nezavádějí ani západ, ani východ, a tato kuriosita zůstala rezervována pro nás.

MUDr. Vl. Dvořský, Kroměříž

literatura a umění

Edvard Valenta

Budeme číst knihy?

Hlasy o poměrech na našem knižním trhu se počínají v poslední době podobat volání o pomoc. To nepřekvapí, vždyť při zlých zkušenostech s naším divadlem a výtvornictvím skoro udivilo, že českému čtenáři stačil dech tak dlouho, vlastně mnohe déle než kapsa. Víme ovšem, že hlad po knize byl za války daleko větší než žízeň po divadle nebo obrazech; vždy se platilo za některou knihu i vykrmenou husou, hravě se prodal každý potištený a svázaný papír, a dosud je mnoho zanícených, kteří raději minou s kručícím žaludkem krám uzenářův, než by minuli knihkupectví, nezahnuvše tátu. Hlad po knize dávno

není nasycen v národě, který je stále touto touhou na nejpřednějším místě ve světě. Dokonce tvrdí někteří, že krize knihy není. Ale ať je, ať není, přijde, stojíme na jejím prahu, a kdo by se odvážil popírat to, je fantasta. Stačí, abys proletěl kolonami, ve které je vtěsnán státní rozpočet, a položil k tomu všemu na váhu dokonale zbitačení oné střední vrstvy, která byla dosud hlavním konsumentem na duchovém trhu, a zanecháš naděje, nedoslechneš-li se zároveň o nějakém léku.

Není divu, že se před vánočním trhem, kdy se snad naposledy před dlouhou řadou hubených let zdvihne příznivá vlna, sešli nakladatelé s kulturními referenty, aby si obě strany řekly, co by bylo dobře učinit, to jest, aby se pokusily zjistit hlavní příčiny svízele. Plně čtyři hodiny trvala tato přátelská rozpráva, žaloby i obhajoby, výtky i omluvy. Požehnaná myšlenka, doprovodit tuto závažnou duchovou stravu také tekutou stravou tělesnou, způsobila, že hlavně v závěru besedování slevovaly snad vývody stěžovatelů poněkud z ideové i formální akribie, zato však byly dokonale upřímné: neocenitelné, neboť hlavně upřímnost dělá ze slov čin.

Vina denního tisku

Nakladatelé spatřují jeden z hlavních základů krize, ať skutečné, ať bezprostředně hrozící, v tom, že tisk, hlavně ovšem denní, věnuje propagaci české knihy nepoměrně méně místa než před válkou. To je ovšem trpká pravda, i když se ozvaly hlasy, že uveřejňování posudků v novinách nemá na knižní trh vliv největší, takže někteří nakladatelé prý o tuto propagaci ani nestojí. Nezasvěceného je třeba zhruba zasvětit do techniky této propagace. Dělá se to tak: Nakladatel pošle redakci volný výtlak vyšlé knihy a vedoucí redaktor kulturní rubriky jí přidělí recesentovi. Má-li redakce čtyři knižní recesenty, lze to v našich poměrech považovat již za velmi dobrý stav. Recesent pošle — nebo nepošle — posudek, a redaktor hledá místo, kam by jej zařadil. Pomlme o chmurných dobách, kdy rozsah deníků dovozoval i oněm novinám, které nejvíce kultury dbaly, pouhé dva sloupce denně, a přidržme se stavu dnešního, kdy jsme z nejhorsího vybředli. A tu bylo vytknuto na schůzce hlavně deníkům politických stran, že přes tyto zvýšené možnosti kulturní rubriky úměrně nerozšířily a že stále ještě věnují mnohem více místa sportu. Právem to bylo nazváno ostudou, na rozdíl od deníků nepolitických, Národního osvobození třebas, nebo Mladé fronty. Svobodné noviny byly postaveny už docela mimo soutěž a dostaly okázalou jedničku. Přesto se cítí redaktor jejich kulturní části povinen prozradit svou nespokojenost s dosavadním stavem; méně však již své špatné svědomí. Dejme tomu, že se některý týden sejde na jeho stole přes devadesát nových knih. Recesentů má deset, nebo, byl-li by ochoten přimhouřit oko, snad i patnáct. Zdůrazněme, že většina osob, padajících na váhu jako opravdoví kritikové, nikoli jenom zběžní nebo ochotničtí posuzovači, je od revoluce tak všestranně zapřažena (také už z důvodů hmotných), že při nejlepší vůli nemůže leckterý kritik dodat posudek včas, nebo prostě s lítostí odmítne, po případě nedodá, a dodejme hned, že přečasto k nemalé úlevě redaktorově. Neboť redaktor hledá ve své rubrice místo také pro jiné kulturní úseky, pro divadlo, koncerty, film, vědu, také pro drobné zprávy, leckdo někdy umře, tu zase je výročí narození nebo smrti, musí tu být zásadní kulturní články úvodníkového rázu, konečně je tu i rozhlas, který, ač je jeho úroveň stále ještě většinou pod snesitelnou mezí, také se hlásí o své právo. Kam teď s tím vším? Sejdou-li se dodavatelé zpráv ze všech těchto odvětví a dožadují se místa, je kolem redaktorova stolu hlučněji než na okresním soudě, kde se smířlivě rozvádějí strany. Nakladatelé, kteří na schůzce zdůrazňovali, že vyjítí nové knihy je stejná událost jako divadelní premiéra, jejíž posudek následuje vzápětí, mají ovšem pravdu; ale kolik je premiér i v našem překrmeném divadelnictví týdně? Za-

jistě ne ke stovce. A jak dlouho trvá přečtení knihy, jak dlouho přemítání o ní, jak dlouho psaní, abys nenapsal několik planých vět pověstné záložkové úrovně? Padl dokonce požadavek, aby nebyly psány posudky stručné, neboť dvacet nebo třicet řádek nic nefekne příštímu kupci. Tu uvažme, kolik místa by zabraly knižní posudky pouze dvacetřádkové při devadesáti knihách týdně, natož zevrubné recenze. Pak by nezbylo v novinách místa na nic jiného, a protože čtenář novin chce také číst politické, hospodářské, sportovní i jiné zprávy, mohl by zavřít krámek za nejkratší čas.

Tim dospíváme ke zjištění, které se zatím obrací proti nakladatelům: knih vychází příliš mnoho. Připomeňme skutečnost snad nepřilíhající, že u nás vycházelo ročně zhruba stejně knižních publikací jako ve Spojených státech, s obyvatelstvem desetkrát početnějším, a že tento poměr se letos změnil pravděpodobně v náš neprospěšný prospěch. I když uvážíme, že v Americe hlavně mužská půlka obyvatelstva skoro vůbec knihy nečte, a že někdy běháš po cizím americkém velkoměstě celý den, než objevíš knihkupectví, jichž je u nás někdy v jedné ulici několik, přece jenom nutno v našem případě při nejmenším zapochybovat, nejde-li o předimenzování. Není kulturního referenta tak vzdělaného, aby dovedl v mezích svého času rozhodnout, které knihy z došlých spoušt může rovnou vyřadit a které přidělit. Což neskrývá-li se v autoru docela neznámém mimořádný talent, jehož umlčení by bylo neodpuštělnou křivdou a škodou? K tomu všemu nakladatelé navrhuji, aby i knihy bezcenné, ba ty především, byly posuzovány, aby tak byli čtenáři varováni před brakem. Jiní však zde opět poukázali na nebezpečí, že mnohý čtenář si koupí právě knížku, kterou kritika strhala, neboť ze zkušenosti ví, že leckdy je s hlediska jeho vkusu nejlepší ona kniha, kterou kritika odmítla.

Tedy nikoli krise knihy, nýbrž krise kritiky, i toto bylo řečeno. Vycházejí prý kritiky, které ani zkušenému čtenáři nepovědí, zda je kniha dobrá nebo špatná, natož abys je mohl považovat za nábor v oněch nastupujících vrstvách, které mají dnes na knižním trhu vystřídat ochuzené a neúprosně vyřadované zájemce dosavadní. To je pravda, v tom se valná část naší kritiky nepříznivě liší od světové úrovně; leckdy jako by chtěl posuzovatel zbudovat na prostinkém základu knihy lesklý a záhadný palác překvapujícího díla kritického, takže sám autor posléze žasne nad složitostí své umělecké osobnosti. Ovšem, běda, nemůže být každý český kritik Václavem Černým, aby řekl vše potřebné a vše srozumitelně všem. Vyskytl se taky návrh, aby se psaly posudky docela jinak, třebaš historiky o autorovi, prostě přiblížit čtenáři jeho osobnost, asi jako se píše o herečkách, s kým mají poměr a tak všelijak, drobné klípky; ale to bylo řečeno v hodině značně pozdní a úměrně rozšumělé; i bylo hned zavrženo.

Které knihy jdou

Jak vidět, těžko zde hledat východisko, těžko najít cestu ke správné orientaci čtenáře, stojícího před hromadami knih. Zatím se čtenář spoléhá hlavně na instinkty a ovšem na dosavadní zkušenost. To jest, jdou autoři známí a osvědčení, čili, jinými slovy, je pouze krise špatné knihy. Řekněme přesněji: krise autorů neznámých, jmen nelesklých. Někteří to nazvali prostě snobismem. V tomto směru se dověděli účastníci schůzek věci nesmírně zajímavé. Z veršů třebaš jdou básně Horovy, Nezvalovy, Seifertovy, Halasovy, zde jsou náklady i desetkrát vyšší než před válkou, doufejme, že nikoli díky zmíněnému snobismu; proti tomu básníků přichozících se prodá s bídou pár stovek. Podobně je tomu v próse. Karel Čapek půjde, zdá se, vždycky. Vyprávěcí prósy se krise nedotkla téměř vůbec.

Nejzajímavější bylo v tom směru zjištění o knihách cizích autorů. To je velice důležité, nejenom proto, že cizí spisovatelé usrkávají z talíře domácích autorů, ale taky s hlediska honorářů vyvážených za hranice. Na-

prostý odklon od sovětské literatury byl dokonce nazván sabotáží. Zajímavá čísla: loni činila nabídka děl ze sovětské literatury devadesát procent všech děl zahraničních, ve skutečnosti dosáhla osmdesáti procent. Letos klesla na pouhých třicet, kdežto do popředí se mocně tlačí nový realismus amerických vypravěčů. Publikáčnímu odboru ministerstva informací bylo podáno dvanáct žádostí na překlady z Bromfielda, přijato jich bylo osm. I z těchto osmi děl činí honorář Bromfielda, který je třeba zaplatiti do Ameriky, tři miliony korun. Mitchellové »Jih proti severu«, román dvoudílný a drahý, se prodá hravě a dosahuje vysokých nákladů. O těchto dvou spisovatelích se rozptýlila rozprávka velmi vzrušená, dokonce se tvrdilo, že jsou to spisovatelé fašističtí a k tomu všemu kýčari, takže bouřlivý zájem o ně lze vlastně nazvat provokací při současném odklonu od literatury sovětské, z níž jde na dračku jenom klatbou stíženými Zoščenko.

Proč to? Kde jsou příčiny?

Tedy především, pokud jde o sovětskou literaturu: do češtiny bylo zatím přeloženo tři sta sovětských autorů, počítajíc v to i díla, vyšlá před válkou. Zdá se, že nejpravděpodobnější příčinou pokleslého zájmu je nasycenost trhu. Významná díla jsou již prostě tu a překládat další by bylo spíše samoučelné. Nebojme se však projevit podezření, v čem jsou příčiny další. Nebylo by dobře zapomenout, jak zněly téměř šmahem kritiky sovětských filmů k nemalému údivu samotných ruských hostů, kteří neváhali mnohé z těchto filmů označit za chatrné. Totéž na našich jevištích, chvála snad někdy poněkud rozpačitá, leč přece vytrvalá. Ke cti českého člověka budiž řečeno, že i při odůvodněném prudkém citovém vzruchu, s nímž sahal po duchových poselstích z Východu, dovedl si zachovat jasnou hlavu při kladení estetického měřítka, a pošetilil pochlebování i tam, kde na místě nebylo, ho zaklelo v opatrný stěh. Mnoho sovětských autorů tím bylo nesmírně a trestuhodně poškozeno, Katajev třeba nebo Solochov, jehož Tichý Don by si jistě zaslouhoval nákladu stotisícového. Rozhodně však nelze v odklonu od sovětské literatury spatřovat příklon k literatuře tak zvané pravivé; vždyť domácí komunističtí autoři v odbytu vedou.

Ale jde americká literatura proto, že jí nebyla čtenáři tato pošetililá, s psychou českého čtenáře nepočítající, politická, ba spíše partajní reklama? A má se opravdu čtenář, beroucí večer do rukou Bromfielda, Mitchellovou, Dowdeye, Lewise, Dreiseru, Catherovou, Buckovou, Andersona, Candela, Burmana, Wolfa nebo jiné, přesvědčit, než začne číst, zda se někdo nedívá klíčovou dírkou, aby ho mohl usvědčit z hříchu? Může si postavit tyto autory do knihovny vedle slavných amerických spisovatelů vyhraněné socialistických, Sinclaira, Steinbecka, Hemingwaye?

Už Karel Čapek napsal — a nebyl to nijak překvapující objev — že i prostý člověk čte rád knížky, kde se nepopisuje bédný život, jemu tak dobře známý, ale to, co sám nemá, prostředím, které je dnes nazýváno dejme tomu fašistickým, prostředím někdejší, život, který leckterého čtenáře zajímá právě svou odlišností. Konec konců i v pohádkách vystupují hlavně králové, princezny a paláce, s častou nesociální pointou, že se chudák domůže nesmírného bohatství a moci. Dodejme ovšem k tomu, že naprostá většina čtenářů bere do ruky knihu ne aby se poučila, ale pobavila. Možná, že je to hanba, ale je tomu tak. I Masaryk čítával rád detektivky. Díla artistní, samoučelné slohové pokusnictví nebo lyrická vycpávka, to vše bude do nedohledných časů bito na knižním trhu uměním vypravěčským. Čímž jsme u dalšího důležitého bodu, jímž je epika.

Čtenář chce děj

Epické básnictví vyhynulo; česká epická prósa nastupovala v posledních letech cestu za ním. Ve jménu

hledání nových forem a nových problematik upadalo u nás často umění vypravěčské. Český spisovatel skoro aby se někdy bál sepsat prostě příběh, ve kterém je nakreslen živý člověk a jeho život, třeba i vadný, bez pathosu nebo dokonce bez heroismu nebo křečovitě problematiky. Proč si nepřiznat, že v tom nesaháme anglosaskému novému realismu po paty, nemluvic ani o socialistickém realismu Šolochovovu nebo Katajevovu? Postavy amerických realistů jsou nanejvýš pravdivé, ba alespoň tak pravděpodobné, že autor, který je v leckterých českých románech hlavní postavou, prostě v Americe mizí uprostřed svého příběhu a jsi jist, že to vše se vskutku stalo, že to vše se děje, že nic nebylo kýmsi vyfabulováno. Ještě k té Mitchellové: fašismus, kýč, to ponechme stranou; ale pisatel, který měl příležitost toulat se v americké Virginii po stopách románu Jih proti severu, našel zde zevní kulisy z dob v románě popisovaných a věru žasl nad mistrovstvím přesného deskriptivního popisu. Ten svět tu stál před ním do posledního úvalu, formace chlumu, starých sidel koloniálního slohu, do poslední žaluzie, zcela tak, jak si jej představoval, čta. A není proč se domnívat, že bylo-li zachyceno takto prostředí, nebyli se stejnou věrností zachyceni i lidé. Věrný, třebaš zkratkový deskriptivní popis, nezbytně nutný doprovodceč dobrého a pravděpodobného vyprávění, často chybí našim romanopiscům, taky proto už, že, jsouce vinou našich těsnějších poměrů zpravidla spisovatelé amatéři a majíce jiné hlavní povolání, nemají prostě možnost seznámit se dokonale s prostředím svého příběhu. Organtýn proti anglickému suknu, poukazoval často Masaryk. Bassův Cirkus Humberto, který — to je zase jiná věc — nebyl dobrým románem ve vlastním smyslu toho slova, vděčil za svůj nesmírný úspěch právě přesné znalosti, poctivému studiu prostředí. Dokud nebude splněn požadavek vyprávění, nebude odstraněna touha mnoha čtenářů po morzakorech, to jest po ději, a z konsumentů nových vrstev nebude získán nikdo. Surrealismem nezískáš zájemce o Šolochova; neboť ani zde nikdo učený s nebe nespádl.

Jsou knihy drahé?

Drahota knihy — správně padla poznámka, že stojí-li tři koruny padesát cigareta, ačkoliv před válkou stála zlomeček této ceny, nemůže stát kniha dvacet korun. Kniha není drahá — ale je drahá pro toho, jehož příjmem je dnes ve skutečnosti dvakrát menší než před válkou. Její cena je nedostupná s hlediska částky, která dosavadnímu konsumentu zbývá po úhradě všeho nejnětějšího. Stala se bohužel zbytným statkem. Pravda však je, že cenová kalkulace je leckdy krkolomná; dvě knihy stejného rozměru a stejného vybavení dosahují někdy až stoprocentního cenového rozdílu. V tom ovšem bude nutno udělat pořádek, neboť ani nejzvučnější autor nemůže svými požadavky nutit nakladatele k cenové ekvilibristice. Vytýkalo se také právem, že cena některé knížky naskočí o celé desítky korun tím, že frontispice, často docela zbytečně ji zdobící, umožní nepřiměřenou kalkulaci. To nakladatelé vysvětlují jako zvyk z prvních let válečných, kdy bylo třeba nějak pomoci strádajícím výtvarníkům, stav, ve kterém jsme dnes opět.

V této souvislosti byl pronesen požadavek, aby bylo vydáváno méně braku ve prospěch knih hodnotných, vydávaných však ve vysokých nákladech bez zbytečné zevní okázalosti. Vydání příliš levná, něco po vzoru Světové knihovny, Maticе lidu nebo Libuše, byla však zavržena jednosvorně, neboť dávno jsme se vyzuli z dob probuzeneckých, takže dnes máme ke knize poměr zcela jiný. Ba, člověk si nikdy nechce přiznat, jak strašlivě zchudl a jak nesmírným zástupcem je dnes třeba knihu stůj co stůj doslova vpašovat.

Diktátor knižního trhu

Jiným probíraným problémem byla diktatura publi-

kačního odboru ministerstva informací. Snad se běžně neví, že o tom, co vyjde nebo nevyjde, rozhoduje vlastně jediný muž, který může — být věříme, že není censury — povolit na vydání nežádoucí knihy, třeba zřejmého braku, papír na pouhých sto výtisků, čímž ovšem vydání knihy znemožní. Pokud jde o vyhraněný brak, je to zařízení ovšem znamenité. Taky je dnešní diktátor, budiž bohu děkováno, osobou na pravém místě, ačkoliv musil na schůzce snést hromobití výtek, že podle zkušenosti kulturních redaktorů je devadesát procent vydávaných knih brakem, a hájit se, že pouze padesát. Sám však připustil, že na příklad ze stovky děl literatury koncentračnické, tak kupované po revoluci, lze považovat jenom osm knih za hodnotná díla.

Ale jsme lidé smrtelní, každého z nás může zajet nadále tramvaj, taky může osvícený diktátor ochuravět, nebo, jsa státním zaměstnančem a tedy tomu úměrně honorován, může být jednou nucen uchýlit se na delší dovolenou z podvýživy. Což přijde-li na jeho místo potom osoba nepovolaná, zcela zvláštních estetických zálib nebo zcela osobitě politické víry? Co potom? Nakladatelé jsou s tímto stavem nespokojeni právem, navrhujece, že početnější sbor rovnoměrně odpovědných osob by byl institucí demokratičtější. Taková instituce by neměla zaniknout ani tehdy, až zanikne ministerstvo informací.

Od klasiků k dnešku

Bude učiněno vše, aby mohli být vydávány ve velkých nákladech klasické; nejen naši, ale i cizí, dodejme. Školy nemají klasiky ani pro povinnou četbu; neuvěřitelně hanebné, ale pravdivé. Kolik z mladých čtenářů zná klasiky, kteří nám bývali tak běžní, že si bez nich chápání moderní literatury nedovedeme představit? Co může povědět čtenáři sovětské literatury moderní autor, nezná-li pranic z Gogola, Turgeněva, Tolstého, Čechova, nebo dokonce z Dostojevského, dnes bůhví proč mírně kaceřovaného? Co ze sovětských básníků, nečetli-li jediného verše Puškinova? Jak vůbec se mu může, byť jenom přibližně, zobrazit vývoj ruského písemnictví, ruské duše, ruského člověka? Tato téměř obecná neznalost základů světové literatury nás zastihuje v době, kdy profesor Dr. O. Machotka ve své sociologické studii o Americe prorokuje, že nezájem mladého člověka amerického o literaturu, vzniklý příklonem ke sportu nebo k složkám moderní techniky, všude nás obklopujícím, přijde i k nám. Nadto za okolností, kdy jsme buď jak buď nuceni získávat zcela nové vrstvy dosud na knižním trhu tak málo padající na váhu, dělníky, zemědělece, živnostníky.

Institucím, které po revoluci s tak velkým halasem věštily brzké vítězství svého blahodárného útoku na bašty nových konsumentů kultury, nelze provolávat slávu příliš hlučně. Nic nepomůže opačné tvrzení, nic překrucování statistik. Ptejme se vesnických knihovníků nebo zaměstnanců závodních knihoven, nic nedbajíce světlých výjimek. I v půjčovnách knih se jeví v průměru pokles, nejde tedy pouze o nezájem z důvodů hmotných. Stěžoval si onehdy jeden kulturní pracovník z havířského kraje, že osvícení dělníčtí pracovníci musí spotřebovat valnou část svého času a umu běháním po partajních schůzích, věnovat se politické výchově, někdy sedm večerů do týdne. Kdo má s touže výmluvností a s tímž úsilím bojovat v těchto vrstvách o českou knihu, divadlo nebo vyšší životní sloh, není známo.

Jaké řešení?

Dvě cesty byly konečně aspoň naznačeny. Především vydávání časopisu nakladatelů, který by příštího čtenáře vedl bludištěm, kde spolehlivým průvodcem denní tisk zatím být nemůže. Za druhé nepřímá podpora státu, to jest vedle výchovy politické taky záměrná výchova kulturní; nejenom na školách. S tím ovšem souvisí okamžitě zlepšení životních podmínek učitelů, profesorů,

všech kulturních pracovníků. Je pravda, majíce před sebou číslice státního rozpočtu, skoro se stydíme přimlouvat se byt za nepřímou podporu statku tak zbytného, jako je česká kniha. Ale proti tomu, uvědomujice si, že jenom příživníci a vetřelci, ti přebyteční, kteří se přifadili po revoluci k obrovské armádě veřejných zaměstnanců, stojí nás ročně bezmála deset miliard korun zbůhdarma vyhozených, nabýváme nové naděje.

život a instituce

Emma Tetínková

Vesnice

(Dokončení.)

II.

Národ se tužil, nechtěl zemřít, schopnost života jej nutila žít. schopnost života lidí se stáhla pod zemi a tam kutala svět chodeb, tunelů. Byl to neúčinnější podkop pod nepřítelem v dějinách, důmyslný organismus všenárodní, všeevropské sabotáže, poháněný pudem sebezáchovy, maskovaným primitivní ziskuchtivostí.

Kdo by tak brzy zapomněl nesčíslných tun, o něž bylo zlehčeno a podlomeno vázané hospodářství! Kdo by zapomínal na vlaky, chrlicí sabotážníky ve velkém, na poštovní archy, jež se třikrát denně kolebaly podél domů s bedničkami plnými pilulek k udržování života, pro národ v jeho jednotlivcích spása — pro nepřítele unikání krve z jeho navrtané kůže. To byla nedílná práce města s vesnicí.

Ano, kilogram másla stál venku 1000 K, ale pánská košile v městě nejméně 1500 K. Vykrmená husa 4000 K, ale pánské polobotky 5000 K. Tak byla nepřítelova vypínavá prsa nácpaná papírem do zhubnutí. A svůj podstavec zatěžkati penězi, aby existenční podstata nevlála utřena a odfouknuta kdekými větry, to vyplývalo ze smrtelně těžkých zkušeností městského i vesnického člověka, nejen obětí, ale také absolventa kapitalistického řádu!

Jako nikdy v běžném životě, v tomto vyslečení lidských vlastností nad pochybu se zjistilo, že člověk vůbec, také člověk český, je složen ze stínu i světla, které se prolínají. Hrabivost, bezcitnost, ošidnost, neucta, cizota. Ale tam, kde si na tlačení oleje seřídili stroji vybavenou dílnu — tam po dva roky schovávali a živili pět ruských zajatců. Kde bez uzardění prodali vejce za 15 korun, tam se dychtivě shlukovali kolem radia, věduce, že hrozí provaz. Kde předražili každý prášek mouky, tam za nocí vítali partyzány a jejich sporák pro ně vařil. Zakopávali peníze a hrnce sádla, ale také pušky, při vzpomínce na něž je svědily dlaně. Kde se zdálo, že jsou prošpikováni jen lačností, tam chápali se kladiv, seker, pil a bariádovými nepříteli cestu těmi stromy, pro jejichž zcizení by jindy kdekoho trestali. Jakmile nad národem se rozpjala svoboda, tu do velikých aut, do celých vlaků skládali dary jako pastýři u jeslí Zrozeného. Hle, vesnický člověk, ořech zkamenělý šeredným podnebím, zachoval jádro, jež odedávna v pravou chvíli ze všedních a tvrdých tvořívá boží bojovníky.

Stíny

Představujeme-li si svobodu jako okřídleného genia, pak zamáváním perutí zvedl prach. Ukázalo se, že starý kulturní národ má také svoji luzu.

Leckde na venkově vskočila do týla národních výborů a ovládla je. Libovolně vynášela klatby.

Země se rozložila Rudá armáda. Tato heroická bytost tisíců buňkami stýkala se s naším venkovem, jenž ihned rozpoznal přednost jako chybu ruského člověka a posoudil je podle svého. I štědrost, jemu tak cizí, zařadil mezi

slabosti. Cítil se dotčen rozvernou chutí tohoto zdravého, živelného, neohroženého dítěte, on, sčítající vejce svých několika slepic, nucený zorávat meze na úzký pruh, hospodařit se stěblem, které mu synové travnatých dalek bezstarostně spásali, on, věducí o každé šišce na smrku, aby ji spálil, až spadne, on, ukázněný přísným životem oproti rozpoutaným.

Shovivavě se rozloučil s pošetilými, hrdinnými chlapci, vybavil je lahví špatné kořalky, ve skříních urovnal válečnou kořist a jal se pomáhati udusaným polím, zdolávat přinesenou obět, kterou by byl nejraději nepodstoupil.

Zvedl-li hlavu, viděl, že je sám. Pouze jeho žena, snad děti, snad staří rodiče ohýbali hřbety nad půdou. Čeď, s níž se nemilovali, s níž se toliko snášeli a sem tam na sebe navzájem vyžrávali, obsadila pole velkostatků, odešla do měst, odputovala k pohraničí. Země čekala na pomoc, úroda o ni žadonila, chlévy a stáje se dmuly plozením, pracující dobytek neslevil z ošetření, roční doby neústupně přikazovaly.

A rolník zmáhal úkol, až se kruté zaněcovaly žíly, otékaly a topořily údy, oči rudly zápalem, podbíraly se mozoly. Opuštěný, čímsi zrazený Atlas udržoval na ramech rovnováhu národa, napínal síly a navzdory všemu si umiňoval vydržet, neochabovat, neupustit zeměkouli do chaosu, v němž by sám zašel, nezběhnout, ale teď, právě teď složit zatěžkávací zkoušku českého, odhodlaného, soukromého vlastníka.

Volby

Ano, šlo o tu hliněnou hrudku, oddělující jej od údělu nejspodnějšího proletáře. O hrudku, bez níž by se podle svých představy stal bezútešným orokem bláta, špíny, hnoje, roboty — ale s ní, třebaže mu pohlcuje život, zůstává pánem bláta, špíny, hnoje, roboty, všeho, co vytvořuje úrodu, aby mu náležela.

Těhdy přistoupil k volebnímu osudí. Těžkými prsty vytáhl listinu, označovanou za glejt vůle pracujících. Nastavil ji před oči všem, komu bylo uvědomit si, že také on, především on, je dělníkem. Upozornil, že je zde, na důležitém místě, udřený, ale neústupný, dosud nepostradatelný, že vykonává povinnost bez výhrad a bez odměn, přichází obhájit si právo lopoty na svém. Jako obezřetný hospodář dřív se zapozoroval do světových stran, odkud zavívá příznivý vítr, obhlédl mraky. Pak přikryl plochu svého majetku ochrannou známku hvězd, pomalu ubral z neodpovědných rukou vládu věcí svých a pokračoval v práci.

Jaké překvapení, jaká událost, jaká revoluce venkova ve volební urně! A přece od prvního kroku, zrozeného v trapných pracovních podmínkách, rolníkova cesta směřovala k socialismu. Těžce prosakovala stavidly tradice, brzdila ji pýcha, uhýbala mnohým zákrutem, až se s jezu příkrého rozhodnutí vrhla do jeho hlubiny, na krku kámen vlastnictví, zároveň však také se záchranným pásem pětící hvězdy, která nyní má českého rolníka i s jeho útěžkem udržet nad hladinou.

Pomozte venkovu!

Zatím tento neúnavný, spolehlivý pracovník, zaskočený vázaností vkladů, propadl všemi vrstvami na poslední stupeň, do kategorie otroků, socialismem nepřipustné, vyjma na omezenou dobu z nejvyššího mravního příkazu.

Pomozte zemědělcí!

Nejsilnější zaznívá hlas oné strany, již mezi ostatními většinou si vyvolil. Pomozte nejen životeli národa, ale také voliči, dokud socialisace nevyřeší jeho prožlукlou záležitost!

Prozatím jsou vysílány brigády. Prozatím jsou složitým a těžkým zájmům obětovány tři měsíce ze života několika tisíc mladých lidí. Jak nepatrný poplatek do velkánské nastavené dlaně! A pak, hle, kromě toho ve třech měsících pronikáme tam, kam jsme neprošli za staletí,

co nám poetové, romanopisci, národopisci zatarasili malovanými truhlami, výšivkami, vlídnými vráskami, dobrými srdci našeho lidu, písničkami, příslovími, obřady: do skutečného života rolníkova!

Jaképak námitky! Snese to pod podmínkou, že za tři měsíce navždy vyvážneme; že naše práce nezakoření, aby nás připoutala k půdě a důsledkům, které z ní vyvěrají. Vesnice, opustíme tě věduce, jak soustavně, trpělivě vyrábíš opěvanou krásu přírody a že její plod jsme pohnojili jen třemi měsíci života, zatím co ty vrstvěješ mrvu generací. Opustíme tvou odhalenou tíseň, která ne-sežeze mzdu pomocníkům, vyjma prodá-li na černo, co nám měla vložit do talířů. Opustíme tvou stravu, již nás nepřítel po šest let decimoval, nám dočasný trest — tobě celoživotní odměna, kterou bez reptání sklízíš. Ano, vesnice, nespěšněji prchneme od tvého hrnce!

Teď povstanou obránci. Zaloví v obsahu vesnického hrnce a nechť bojují o jeho čest! Nechť se prokoušou horami bramborové munice, nechť střílejí mazanými krajíci, mávají husími stehny, z nichž kdysi o posvícení stékávalo sádlo, ale která se už dávno proměnila v stehno špatně živěného králíka; nechť vytáhnou těžké dělo zabíjaček a vychrlí z něho škvarky, jitřnice, sdělané z kůží a buchety, kusy vepřového, vše, co nenavýklému organismu způsobuje trapné zažívací obtíže — je pozdě:

Nad venkovským hrncem už se schyluje lékař. Osmadesát procent nebožátek — tuberkulosních dětí.

Dědictví okupace? Och, pane lékaři, schylte se hlouběji! Pane ministře zemědělství, pane ministře zdravotnictví, pane ministře výživy, pane ministře školství a osvěty, pane ministře spravedlnosti pro lidi této země, pane ministře vnitra, potírající všechnu zločinnost — pohleďte, jak od samého dna se odlupují čertovy škraloupky, připečené tenkrát, když národu a jeho budoucnosti připravil první »sice skromné, ale zdravé venkovské jídlo«!

Především spatříte těhotné venkovanky. Bušice do země motykami, sražené ke straně košíkem brambor na lokti, mizející pod nůšemi odnášených trav, vzpírající se o trakař jetele, klekající na snopy s pleťenci povřísel, zdvihající tíhu nejrůznějších podstat, pobíhající s plnými putnami, opírající o břicha železnáky cestou ke korytům, lezoucí po žebřících, uhýbající úderům kravských ohonů a kopyt, zatím co silou odbírají mléko vemenům, pojíždějí brambory — kafe, chléb — kafe, škabánky — kafe, jalové vdolky — kafe: demonstrují, že mimo proměnu žen v matky, té sváteční události národa, vše ostatní zůstalo beze změny.

Vzpomeňme čekáren městských lékařů, jejichž dveře nebylo lze zavřítí pro nával rodiček. Sem přicházely plny ohledů a odpovědnosti nejen k potomkům, ale i k sobě, ke zdraví i krásě obojích. Odtud se odnášely recepty a recepisy, aby se jich dbalo. Zde nepřetržitě fungovala váha, aby úbytek každého dekagramu zvyšoval strach a péči o dítě.

Zřídte poradny venkovským matkám. V období práce ani jediná z nich nepřijde do krajinského městečka. Ani jediná se nepostaví k plotně, mnohokrát za den připraviti speciální stravu nemluvnat. Ani jediná si nepřilepší.

Dál je naleznete v plné práci, která nečeká, dál v každém ročním období spatříte kočárek a často peřinku s šlovičkem na mezi; dál zjistíte u rtíků lahve s mlékem krav, někdy tuberkulosních, dál přistihnete v pěstičce kus chleba nebo vuřta pro utišení, dál, dál, dál, venkovské matky napojí základy generací dědičně vychudlým mlékem z brambor, mouky, kafe, jejichž živinou podělí také motor pracujícího těla, motor o velké spotřebě, která dosud nikdy nebyla kryta.

Vesnické dítě dál bude ležet a se batolit světnicí, na jejíž umytí nezbyvá pokdy, dál bude sdílet dvůr se slepičím trusem. Povyrostlé dál bude vyčkávat matčina návratu z pole, dále bude mouchami pokálenou sběračkou upíjet zvětralé kafe. Dál se přiležitostně přecpe padavkami, dál bude družně provozovat hry na přírodu, která

se před ním nezastřeně oplozuje ve zvířatech, v ptácích, ve hmyzu, v lídech ležících na dosah od postele, kde číhá a zbystřuje smysly malý, žádostivý, zvidající živočich. Dál bude loviti ve vesnickém hrnci, nepořádně a nezalibně, neboť jeho zrak nevypátrá nic, po čem baží chuť, ten moudrý vyslanec žaludku a jeho nezbytných potřeb. Proto bude vesnické dítě tak dlouho vykrádat cukr tam, kam ho kdo před ním uschovává, dokud mu ho někdo neposkytne tolik, aby jím kdykoliv uhrážovalo výstražně počítovaný nedostatek živin.

Mlhami a tmou řítí se po svahu starodávný povoz venkovského řádu s nákladem jeho tuberkulosních dědiců. Roztříští se. Která z politických stran, anebo národohospodářství, či jakákoli síla ho zadrží a s plnou odpovědností dostřká zpět, aby jej přinutila k setrvání tím, že ho zatluče až po nápravy do vyžítých, smrtonosných podmínek, z nichž se po vlasti rozlézájí výpary souchotin?

Kdo použije svého svědomí, aby členy kulturního národa, uprchlé nikoli od pluhu, ale od prokázané zkázy, natrvalo přihnál zpět do neplacené, vyhladovující roboty, jež přestala být prostředkem k životu a stala se zdlouhavou cestou za opakem?

Vždyť nestaral-li se nikdo nikdy o rolníka jinak, než jako o pěstitele obilí a o truhlu národopisných cenin, ostatně už dávno vyprázdněnou, tu on sám se prozíravě pokusil uleviti přetřžené zemi snížením populace. Teď přemysleme, jak s uchováním, ba zvýšením početnosti národa, při plném čísle zákonitě placených a živých pracovníků, zlepšit všeobecnou úroveň z půdy, která ale vynáší jen na podvýživu omezeného počtu zemědělců?

Spěšně zachraňujme budoucnost národa, není pokdy váhati!

V každé vesnici zřizujme jesle. Těhotné venkovanky nelze přinutit ke zdravé životosprávě, ale lze jim odejmout nemluvnata. Rozděliv se s matkou o majetnictví dítěte, stát musí a chce se podělovat o povinnost k němu. Musí mu systematicky nahrazovat devět základních měsíců, v nichž bylo podvyživenou rodičkou brzděno ve vývoji. Stát ani na okamžik nesmí spouštět s dítěte oka do chvíle, kdy je odevzdá škole. Pro nerušenost vývoje nutno při všech venkovských školách zavést stravovny a posílat domů děti nasycené, aby neodpovědnost, podmíněná chudobou, zaměstnaností, šetrností, zpozdilostí, lakotou, nepochroumala dílo. Je nutno vedle jiných poživatin předkládat dětem hlavně maso, maso, maso, které jejich otcové v dravé vychudlosti žaludku střílejí na honební povolání či bez něho a kladou oka v nepřemožitelném nutkání, nasytit se ho i za cenu vyhubení zvěře.

Tak by byla podchycena kvalita národního zdraví. Ale je tento radikální způsob uskutečnitelný hmotnými prostředky státu? Vesnice za současněho uspořádání neunesou podíl na břemeni. Bez smrtelné rány nelze jí vyříznout kus masa z vychudlého těla, byť by jím zachraňovala vlastní pokolení.

Co teď?

Jak ulehčen je boj proti nebezpečí, přiznáme-li si, kde vězí. Ukažme na ten plod něčeho, co koření v nedohlednu! Na tu bobuli, jež zraje ve větvích přírodních krás, v hemžení práce, ve větru života a svobodně do nich vysypává zkázu: V e s n i c k ý h r n e c ! Nezapomeňme však, že není základem, leč krovem stavení, které dosud nikdo pravdivě nenazval, až nad ním věda vztýčila májku se smutečným fáborem.

Vesnický hrnec je křfz na obileném hrobu skutečnosti.

Ještě někdo, kromě chorob, přichází ke vsi. Spal ve stohu, dokud rolník četl, dokud poslouchal rozhlas, dokud nedočkavou rukou prořísťoval vyhlídku a přehlížel svět; dokud jeho synové hračkou ochotovali si zázrak techniky, dokud v každé horské chalupě duch přerůstal těsný kabát hmoty, dokud po přičkách optimismu domnívali se stoupat k lepším dnům. Teď stoh rozmetaly vět-

ry, trhan procitl, chopil se oje věčného vozíku a putuje k hrnci, aby ho doplnil alkoholem...

Zadržet! Nebo v příští generaci oplýneme tím, čeho se nám nedostává: tupými, duševně chabými nádeníky.

Pod námi spočívá plástev venkova. Je rozdělena do drobných, jasně ohraničených buněk. Na každém tom políčku od meze k mezi ukřižoval se Pánem vyvolený dělník země. Půl v utrpení a půl v extasi pohlíží v malinké nebičko svého vlastnictví. Na tom kříži úžehem pile oddaně usychá krása žen a svěžest mužů v pracovním šatu, který je vyměněn toliko jedenkrát za celý život: když je převléknou do rubáše. Jsou to otcové a matky našeho národa, pilných, zručných, nadaných i velikých lidí. Proto svědomitě rozpoznáme, žlutnou-li jejich tváře jen žlutí souchotin, anebo jsou-li to též čínští dělníci s hrstí ryže k obživě? Také dozírejte v úzkosti, aby úděl, svazující kříže jako pnoucí réva, nezplodil i u nás hrozny hněvu.

Fr. Loubal

Olomoucký případ

Proces s dr. L. Pospíšilem byl tak typický, že je dobře po vynesení rozsudku seznámit se s ním podrobněji, aby jasně vynikly metody, kterých se používalo. Zemský národní výbor důkladně vyšetřil způsob vyšetřování komisařů v Olomouci dr. Stejskala a dr. Martinice a po bedlivém vyšetření dal oba zatknout a odevzdal je soudu. Ten nyní řekne rozhodné slovo, i když se začíná rysovat v pozadí určité nespokojené politické pozadí. Věřím, že právo a spravedlnost povědí svoje bez ohledu na politické pozadí, i kdyby bylo sebe-mocnější.

Tedy žaloba na dr. L. Pospíšila zněla takto:

1. V době od roku 1940 do roku 1944 v Olomouci podporoval nacistické hnutí zejména tím, že konal konfidentské služby pro olomoucké gestapo a zpravodajskou službu pro SD, dále řečí, pronesenou dne 2. července 1943 ve správní radě firmy Zora a kromě toho že v červnu 1942 na veřejném shromáždění schvaloval zřízení protektorátu, zdůrazňoval, že český národ je povinen plnit závazky, převzaté vůči říši, odsuzoval atentát, spáchaný na Heydrichovi, a prohlašoval, že nutno si uvědomiti, že osud velkoněmecké říše, která bojuje za celou Evropu, je také naším osudem, tedy schvaloval nepřátelskou vládu na území republiky a jednotné nezákonné činy okupačních úřadů,

2. že zneužil tísň, způsobenou národní a politickou persekucí, aby se obohatil, zejména tím, že na podzim r. 1944 v Olomouci přijal od Kristy Svobodové částku 45.000 Kč jako domnělý úplatek pro gestapáka Raunera Kurta za propuštění dr. Františka Svobody z vazby gestapa a že si tyto peníze nechal.

Tak tedy vypadalo obvinění. Soud ve svém osvobozujícím výroku k tomu konstatuje:

»Aby bylo možno posoudit bezpečně vinu či nevinu obžalovaného, pokud jde o nejtěžší obvinění, totiž o obvinění, že obžalovaný konal konfidentské služby gestapu a zpravodajskou službu SD, dlužno nejen uvážiti svědecké výpovědi členů gestapa a SD, nýbrž vzíti v úvahu i výpovědi těch svědků, kteří dokreslují ostatní činnost obžalovaného, kterou obžalovaný, jak později bude ještě blíže uvedeno, konal ve prospěch českých lidí a české věci vůbec.«

Je to nutno proto, aby bylo jasno, zda obžalovaný vůbec konal konfidentské služby gestapu a zpravodajskou službu SD, zda obžalovaný, navázal-li styky s gestapem, SD, které vlastně ani nepopírá, tak učinil s úmyslem podporovati nacistické hnutí a škoditi české věci, zda naopak styky s gestapem a SD sloužily k tomu, aby maskovaly další, tajnou a systematickou činnost obžalovaného proti Německu a tedy ve prospěch české věci, a aby samy o sobě sloužily k prospěchu úsilí českého národa o osvobození, podobajíc se takto do určité míry službě špiónážní ve prospěch republiky.

Při výslechu svědků tvrdil šéf gestapa Jindřich Gottschling, že vskutku měli v úmyslu získat v dr. L. Pospíšilovi po jeho propuštění konfidenta z kruhů měšťanských, ale nepodařilo se to.

»Proto mluvil Gottschling s obžalovaným, chtěje si ho prohlédnouti, a při tom mluvil s obžalovaným pouze všeobecně, že kdyby byl propuštěn, nesmí se zúčastniti žádné protiríšské činnosti a naopak, doví-li se o nějaké takové protiríšské činnosti, musí to hlásit; že by se byl obžalovaný ke konfidentským službám skutečně zavázal, není svědku známo. Protože obžalovaný se musel po svém propuštění hlásiti pravidelně na gestapu, mluvil s ním Gottschling asi 2—3krát, ale jen o všeobecných věcech, a obžalovaný mu žádných zvláštních zpráv nedodal. Svědek dal pak příkaz gestapákovi Antonínu Petrovi, aby s obžalovaným zůstal nadále ve styku, obžalovaný však nebyl nikam jako konfident hlášen, ačkoli některými byl považován za V-manna Antonína Petra. Když potom Antonín Petr odešel, ptal se jeho bratr Josef Petr Gottschlinga, má-li s obžalovaným udržovati styky, a Gottschling s tím nesouhlasil.«

Ještě jasněji vypovídal »druhý šéf gestapa Richard Hayden, který nastoupil po Gottschlingovi: Udal nejprve, že obžalovaný ho neinformoval a že neví, zda obžalovaný informoval druhé. Udal dále, že obžalovaný nebyl používán jako konfident. Jednou mu řekl Schlesinger, že několikrát chtěl po něm informace, ale obžalovaný že mu vždycky vyklouzl. U hlavního přelíčení svědek udal, že obžalovaný konfidentem nebyl a žádné udání nečinil. Když 1. října 1942 přebíral spisy a záznamy o konfidentech, jméno obžalovaného tam nebylo, ani jeho předchůdce mu je nesdělil. Svědek sice vyslovil znovu své mínění, že obžalovaný se asi dal k dispozici gestapu, ale udal ihned, že toto jeho mínění není ničím odůvodněno, neboť kdyby se byl obžalovaný nabídl jako konfident, byl by musel být o něm veden zvláštní osobní list s fotografií, čehož zde nebylo. O záznamu na kartotékovém listu udal svědek, že je možné, že záznam neodpovídá skutečnosti, nebo byl zfalšován. Svědek připustil u hlavního přelíčení, že některý úředník mohl přijmouti úplatek, v důsledku čehož byl propuštěn, jako kdyby se byl ke spolupráci nabídl, pak však bylo nutno nadřazeným předstírat konfidentské práce propuštěného.«

A nyní přicházíme k vrcholu soudního procesu s dr. L. Pospíšilem.

»Nejtěžší obvinění proti obžalovanému vznesl v přípravě vyšetřování gestapák Bohumil Loibner. Ten udal, že obžalovaný udal Loštice. Loibner prý dostal nepodepsanou zprávu stran Gase a o této zprávě tvrdil prý Bart, že pochází od obžalovaného. Když se potom Loibner obžalovaného ptal, je-li tato zpráva od něho, obžalovaný přisvědčil. Také při druhém svém výslechu tvrdil vcelku též, avšak tehdy udal, že se obžalovaného neptal, je-li ona zpráva, o které Bart říkal, že je od obžalovaného, skutečně od něho. Později znovu opakoval, že nepodepsaná relace Bartovi o odbojové organizaci je od obžalovaného, a uvedl, že obžalovaný se ho na loštickou věc ptal, načež svědek bezpečně věděl, že je od něho. Jinak uvedl ještě dále, že od Branče i od Schlesingera se dověděl, že obžalovaný prý podal seznam osob a něco o sokolském majetku, že Branč mu říkal, že obžalovaný se zavázal ke spolupráci, později zase udal, že Branč mu říkal, že obžalovaný konfidentem nebyl, že mu ale Gottschling vykládal, že se mu podařilo získat obžalovaného. Při jiném výslechu uvedl, že Schlesinger mu sdělil, že obžalovaný je konfidentem a uvedl dále, že obžalovaný v r. 1941 podal seznam sokolských funkcionářů a zašantročeného majetku.

Obvinění gestapáka Bohumila Loibnera byla však, pokud jde o severní Moravu, tak nehorázná, že ani veřejný žalobce toto speciální faktum nezažaloval, třebaš padalo pod ustanovení § 11 retr. zákona; stalo se tak patrně proto, že veřejný žalobce sám Loibnerovi nevěřil, protože Loibner se v několika výpovědích zapletl a vypovídal vždy něco jiného, a potom patrně i z toho, že důkladným šetřením bylo výsledkem celé řady svědků zjištěno, že obžalovaný s prozrazením odbojové organizace na severní Moravě nemá nic společného.«

V dalším se pak ukázalo, že si někteří pletli dr. L. Pospíšila s prof. dr. Pospíšilem z Přerovska, který byl gestapem rovněž vězňem.

A nyní obrát u gestapáka Loibnera:

»Několik dnů před hlavním přelíčením svědek Bohumil Loibner svou původní výpověď odvolal a udal, že byl vyšetřujícími orgány u vyšetřujícího výboru naveden, aby sehnal materiál proti obžalovanému a dalším osobám. Pokud

svědek vypovídá o onom navádění, není nutno se zde touto věcí zabývat, ježto otázka, byl-li svědek Loibner někým proti obžalovanému naváděn čili nic, je pro posouzení této věci nerozhodná, a také mimořádný lidový soud není kompetentní, aby otázku navádění řešil. Dlužno tedy se jen zabývat tím, co svědek udal o obžalovaném. V tomto směru uvedl při hlavním přelíčení, že obžalovaný pro něj jako konfident nepracoval a že také nemůže potvrdit, že by takto pracoval pro někoho jiného. Nikdy neměl svědek s obžalovaným schůzku, při které by mu byl obžalovaný poskytl nějaké informace o severomoravské odbojové skupině. Svědek uvedl blíže, jak ve skutečnosti zábřežská věc a potom i loštická organizace vyšly najevo a výslovně potvrdil, že obžalovaný s prozrazením neměl vůbec nic společného a že Bart od obžalovaného také nikdy neobdržel žádné oznámení. Než i kdyby Loibner setrval na své původní výpovědi, nebyla by tato výpověď už sama o sobě věrohodná, ježto Loibner, jak shora uvedeno, vypovídal o téže věci vždy jinak a kromě toho bylo mnoha svědky zjištěno pozitivně, že obžalovaný s vyzrazením odbojové organizace na severní Moravě nemá nic společného.

Ani ostatní gestapáčtí svědci v ničem obžalobu nepotvrdili. Gestapák Leopold Branč dokonce vyslovil »domněnku, že to Antonín Petr (gestapák) podvrhl«. — Z koncentráku dostal dr. L. Pospíšila do Olomouce Antonín Petr na radu gestapáka Branče, který bydlel v domě obžalovaného, »aby řekl, že obžalovaného potřebuje ke konfrontaci ve své službě. Petr to udělal a tak se dostal obžalovaný do Olomouce. Poněvadž šlo nyní o to, aby obžalovaný nemusel zpět do koncentračního tábora a aby mohl být propuštěn, poradil Branč Petrovi, aby udal, že obžalovaný bude jeho konfidentem. To ovšem mělo být pouze předstíráno a Branč opravdu také řekl, že o tom s obžalovaným ani nemusí mluvit.

Petr se podle této rady řídil; v tomto smyslu byl poslán návrh do Brna a obžalovaný byl propuštěn. Když potom obžalovaný byl na svobodě, musela být předstírána nějaká činnost, neboť už dříve Branč Petrovi radil, že bude muset nějakou zprávu o činnosti obžalovaného vykazovat, jakmile obžalovaného dostane z vězení, neboť jinak by obžalovanému hrozilo nebezpečí opětného zatčení. Proto je Branč přesvědčen, že také zpráva o zašantročeném sokolském majetku byla Petrem podvržena a v tomto domnění ho utvrdilo i to, že jednou viděl v bytě obžalovaného podpis jeho na daňovém příznání, podpis byl však zcela jiný, než na onom oznámení o sokolském majetku. Branč také uvedl, že žádný pořádný konfident svou zprávu nepodepisoval a ani podepisovat nesměl. Když potom Antonín Petr odešel z Olomouce, předal svého domnělého konfidenta svému bratru Josefu Petrovi, který s obžalovaným udržoval styky a to hlavně z důvodů materiálních. Také Josef Petr musel vykazovat nějakou domnělou činnost obžalovaného a proto myslí, že Josef Petr poskytoval nějaké zprávy pro S-Karteel, kterou vedl Hummel. Hummel mu také jednou s podezřelým úsměvem sděloval, že má od svědkova budoucího domácího pána asi 10—12 jmen z řad inteligence.

»Jak z výpovědi shora uvedených svědků vyplývá, není obžalovaný jimi — bývalými členy gestapa — usvědčován, že by konal pro gestapo konfidentské služby. Naopak z výpovědi svědka Leopolda Branče plyne, že Antonín Petr, který chtěl obžalovaného dostat na svobodě, z důvodů Brančovi celkem neznámých na Brančovu radu pouze předstíral, že obžalovaný je jeho konfidentem, aby tímto způsobem mohl dostat obžalovaného na svobodu, a předstíral dále svým představeným nějakou činnost obžalovaného, to opět z toho důvodu, aby obžalovaný mohl dále zůstat na svobodě. Vždyť přece hrozilo nebezpečí, že obžalovaný by byl opět zatčen, kdyby Petr o něm nevykázal nějakou — ve skutečnosti smyšlenou — činnost.

V dalším se zabývá rozsudek mimořádného lidového soudu podáváním zpráv dr. L. Pospíšila SD a konstatuje:

»Proč obžalovaný podával zprávy SD, jest patrné nejlépe z výpovědi svědků Františka Machka, Vladimíra Petrláka, Bohumila Vaci a Jana Petruje.

Svědék František Machek uvedl, že hned po svém propuštění na svobodu obžalovaný projevil úmysl pracovat proti Němcům. V zimě 1941 až 1942 začali pak pracovat společně na zprávách pro SD. Účelem těchto zpráv bylo získati určitý vliv u německých úřadů, aby bylo lze pomáhati českým lidem. Podobně vypovídal i svědek Bohumil Vaca a Vladimír Petrlák, kteří uvádějí, že obžalovaný se rozhodl pro zprávy

proto, že zjistil, že SD má velký vliv a že třeba tento vliv a ostří SD otupit, resp. paralyzovat, že je nutno uvádět SD v omyl a klamat a pomáhat tak českým lidem.

Svědék Jan Petruj potvrdil, že obžalovaný se mu svěřil, že sestavuje zprávy pro SD proto, aby se pokusil otupit ostří německé persekuce.

Zprávy obžalovaného pro SD, jichž část obžalovaný v průklepu předložil, dlužno tedy posuzovati s onoho hlediska, jak to formulovali ve své výpovědi Machek, Vaca, Petrlák a Petruj. Obžalovaný sledoval zprávami zcela jiný účel, než podporu nacismu. Chtěl vniknouti do SD, jak se mu to zdařilo u gestapa, použít potom SD pro své protiněmecké účely, chtěl rozrušovat německý aparát a Němcům oznámit věci jim nepříjemné, které se jinak bez nebezpečí oznámit nedaly.

Při bedlivém studiu oněch zpráv to plyne i z nich samých.

Celkem bylo předloženo 7 průklepů. V prvním zastává se obžalovaný dělník Mikše, Homolky a Nola v Zoře proti nespolehlivému dělníku Hlušímu a popírá, že by oni dělníci vedli nějaké politické hovory, rozváděje blížší důvody, proč k těmto politickým rozhovorům dojiti nemohlo. V jiné zprávě zmiňuje se o odezvě na řeč K. H. Franka a uvádí, že slova Frankova byla nesená tvrdým tónem, zmiňuje se o tom, že úřady pouze slibovaly, svá slova nedodržely, že Němci zabírají statky pouze malých sedláků, že zabrané statky dostávají pouze Němci, kterým se vykládalo, že jde o statky židovské a špatně obhospodařované, že je znamením slabosti, jsou-li zabírány pouze usedlosti malých sedláků a konečně, že cizí dělník v Německu je využitkován v nejsilnějším slova smyslu, že tu nejde o žádný socialismus a že tu zase zůstalo jen při slovech. V další zprávě zmiňuje se o akci proti sokolským funkcionářům a uvádí, že panuje názor, že leták, pro který akce byla vyvolána, byl podvržen, že mnoho funkcionářů je už patrně mrtvo, nikdo nevěří na jejich přirozenou smrt, a že by bylo nejlépe ty, kteří ještě žijí, propustit. V jiné zprávě zmiňuje se pod předstíráním, že je to názor obyvatelstva, o kritické německé vojenské situaci Německa, zmiňuje se mimo jiné o situaci Hitlerově, jako nejvyššího vojenského velitele, že nebyl správně informován, uvádí, že je všeobecně žádáno, aby byla dodržena dohoda mezi Hitlerem a dr. Háchou ve věci kulturní a hospodářské svobody, že vedení musí být bez potlačování kulturního i hospodářského, že dělník v továrně nemá svobodného slova a sedláci nebojí se bolševiků, ježto vypovězení velkého množství sedláků z jejich usedlostí vyvolalo velmi špatnou náladu v celé zemi. V další zprávě, reagující na úmysl zavřítí advokátní kanceláře, uvádí, že by se tím nic nezískalo. V jiné zprávě zmiňuje se o dojmu, kterým působí protibolševická propaganda. Uvádí, že mluví-li propaganda o koncentračních táborech v SSSR, každý myslí při tom na koncentrační tábory v Německu a na spoustu oznámení úmrtí. Uvádá, že propaganda nebude mít dříve účinku, neustanou-li zbytečná zatčení pro každou maličkost. Nikdo nevěří tomu, že ruská vojska jsou hnána vpřed politickými komisaři. Dělníci si stěžují na nedostatečné přiděly potravin a poukazují naopak, že ruští zajatci jsou dobře živeni a nikdo nevěří, že v Rusku je bída a nouze.

Takového směru byly všechny zprávy a proto právem rozsudek uzavírá:

»Že z vytržení některých vět z oněch zpráv dá se vykonstruovat tvrzení, že zprávy podporují nacismus, je samozřejmé. Zprávy nutno však posuzovati vcelku a zejména nutno míti na zřeteli i účel, pro který byly psány, jak o tom byla už shora zmínka.

Ve zprávách, které byly uvedeny pouze ve zkratce, jsou různá sdělení, která jinak nebylo možno veřejně říci, aniž by autor se nebyl vystavil nebezpečí stíhání. Je samozřejmé, že zprávy, obsahující taková nepříjemná pro Němce sdělení, musely být propleteny věťami, které z kontextu vytrženy, mohly by svěsti k domněnce, že zprávy podporují nacistické hnutí. Že ony nepříjemné zprávy vykonaly svůj účel, je patrné z výpovědi svědka Arnošta Lielkeho, který sám přiznal, že sdělení o komunistických německých dělnících bylo pro něho zdrcující.

Je obecně známo, že v době války byli čeští dělníci posíláni na práci do Německa a že se všemožně snažili, aby se odtamtud dostali. Zpráva o tom, že české dělnictvo je zbolševisováno německým dělnictvem, sledovala právě ten účel, aby Němci neposílali české dělnictvo buď vůbec, nebo ve velkém měřítku do Německa, neboť je známo, jak velice se Němci báli bolševisace. Zmínka o tom, že velmi horlivě

pracující dělníci by měli být nějak viditelně vyznamenáni, sledovala zase ten účel, aby byli označeni Češi, dobře pracující pro Němce, jak to plyne z výpovědi svědka Bohumila Vací. Takto nutno tedy každou jednotlivou zprávu vykládat a nutno jí posuzovat ve svém celku.»

Rozsudek hodnotí i výpovědi českých lidí u lidového soudu a praví:

»Během pětidenního přelíčení byla vyslechnuta řada svědků a přečtena řada svědeckých výpovědí písemných. Svědkové byli ze všech vrstev národa, počínaje dnešním předsedou ÚNS Josefem Davidem, až po dělníka z malé vesnice. Byli to důstojníci i civilisté, lidé různých stavů a různých politických přesvědčení. Ti všichni dokreslovali a dosvědčovali pravou činnost obžalovaného, kterou tento vyvíjel ve prospěch republiky, české věci a českých lidí, a to už v době prvé republiky, potom na počátku okupace, dokonce i v koncentračním táboře a konečně po svém propuštění až do konce války.

Jak z výpovědi těchto svědků — a budou citováni aspoň svědci jen u hlavního přelíčení slyšení — je patrné, byla to činnost mnohostranná: organizování útěků čs. pilotů do zahraničí, intervence za české lidi a vyzvídání u gestapa, varování českých lidí před nebezpečím, podpora rodin uvězněných politických vězňů a partyzánů ať již potravinami, penězi, šatstvem, zbraní nebo jiným materiálem. Při tom — jak to konečně svědek V. Fiala, svého času vězňem pro ilegální činnost okresním vedením KSC, výslovně udal — nečinil obžalovaný rozdílu mezi bohatými a chudými, nedbal ani politického přesvědčení těch, jimž pomáhal, jak je patrné ze svědeckých výpovědí.

Dnešní předseda ÚNS Josef David udal jako svědek, že dr. Pospíšila poznal několik let před poslední válkou. Obžalovaný za ním často dojížděl, referoval mu o činnosti národních spolků a Masarykovy letecké ligy. Po 15. III. 1939 byl obžalovaný u svědka a říkal, že chce odjet do zahraničí, aby tam pracoval proti Německu. Svědek ho však žádal, aby tak nečinil, že uprchnouti mají pouze ti, kterým hrozí zatčení, ostatní že mají zůstat a pracovat doma. Svědek sám poslal obžalovanému celou řadu letců, které potom obžalovaný převedl do Polska.

Ze obžalovaný organizoval v Olomouci převádění čs. letců do zahraničí, je potvrzeno svědky Bohumilem Vacou, Františkem Machkem, Vladimírem Petrlákem, Adolfem Taláškem, podplukovníkem Oldřichem Taláškem, Františkem Martinkem, podplukovníkem Jakubem Koutným, Eduardem Otčenáškem a Františkem Zachou, kteří byli slyšeni během hlavního přelíčení, a kromě toho ještě dalšími svědky, jejichž výpovědi byly pouze čteny.»

Rozsudek mluví i statečném postoji dr. L. Pospíšila v koncentračních táborech, které mohu potvrdit nejen já, ale i ostatní buchenwaldští spoluvězni. — Ale uvedu zde, jak se dostal dr. L. Pospíšil z koncentráku.

»Jak se obžalovaný dostal z koncentračního tábora, je prokázáno svědkem Josefem Bagarem. Tento potvrdil, že k němu do autodílny chodili často gestapáci a dávali mu opravovat vozy. Svědek se už v r. 1940 ptal Petra na případ dr. Pospíšila. Když se dozvěděl, že obžalovaný byl převezen do Olomouce, snažil se mu pomoci a od Petra se dověděl, že případ Pospíšilův vyšetřuje Petr. Nejprve si netroufal přímo intervenovat ve prospěch dr. Pospíšila, stalo se tak teprve později; Petr namítl, že už je pozdě, protože generál Zdímal obžalovaného usvědčuje, slíbil však, že spis prostuduje a snad nějaký plán vymyslí. Bagar mu proto nabídl úplatek ve výši 20 až 40.000 K, a na to se Petr dal nachatytat.

Je tedy takto zjištěno, že obžalovaný se dostal na svobodu proto, že referent v jeho věci Antonín Petr byl podplacen. Ze gestapáci se dali uplatit, plyne i z výpovědi samého šéfa gestapa Richarda Heydana. Tento dříve nechtěl mnoho slyšet o tom, že by některý referent v protokole nebo někde jinde něco zfalšoval anebo dokonce přijal úplatek, při hlavním přelíčení to však připustil. Že obžalovaný se skutečně dostal jenom proto na svobodu, že Petr se dal uplatit, plyne nepřímou již z výpovědi svědka Jaroslava Mička, je mu obžalovaný řekl, že po něm chtěl, aby jim dělal konfidenta, ale raději spáchá sebevraždu nebo uteče. To řekl svědkovi ještě před svým propuštěním z vězení gestapa v Olomouci.»

Po návratu z koncentráku nesložil dr. L. Pospíšil ruce v klín. Slyšme rozsudek:

»Po svém propuštění z gestapa rozvinul obžalovaný rozsáhlou činnost ve prospěch zatčených českých lidí. O tom byla vyslechnuta celá řada svědků, a to dr. Malinský, Antonín Zbořil, Jakub Dostál, Bohumil Vaca, František Machek, dr. Augustin Černocký, Alexander Jiříček, Jindřich Šimurda, Jan Petrůj, Štěpán Kobylka, dr. Schnábl, Ph Dr Stanislav Zela, dr. Slabihoudek, atd., jimiž je potvrzeno, že obžalovaný se zasazoval u gestapa o to, aby různí lidé, kteří tam byli věznění, byli propuštěni, nebo jim aspoň bylo uleno, případně aby nebyli posláni do koncentračního tábora, a dále, když se něco dozvěděl na gestapu, naopak zase české lidi před nebezpečím varoval. Tak na př. dověděl se na gestapu, že toto ví něco o ilegální organizaci národního výboru, žádal policejního inspektora Antonína Zbořila, jak tento dosvědčuje, aby zná-li některé členy této organizace, je zavčas varoval. Že v případě Zbořilově obžalovaný se vůbec tohoto svědka neptal, kdo je členem národního výboru. Každý obyčejný konfident by se byl opatrně vyptal, kdo členem národního výboru je. Obžalovanému to bylo jedno, záleželo mu pouze na tom, aby ti, kdož národní výbor organizovali, byli zavčas varováni. Svědkem Antonínem Zbořilem je také zjištěno, že skutečně varování dosáhlo svého účelu, neboť nábor i schůzky byly zastaveny a různé kompromitující věci byly odstraněny. Že obžalovaný na gestapu intervenoval, je zjištěno i z výpovědi slyšených svědků, třeba některé z nich neradi přiznávají, že intervence obžalovaného měla úspěch.

Tyto intervence obžalovaného na gestapu a jeho varování českých lidí nebyly však jedinou činností obžalovaného po jeho propuštění na svobodu. Obžalovaný organizoval podporu rodin zavřených politických vězňů, činil to tak zejména prostřednictvím svědkyně Nely Grossové, jak je to potvrzeno rovněž řadou svědků, jako Rumlerem, Jiříčkem, Dubem, Peliškem atd. Byla to podpora jednak peněžítá, jednak také podpora potravinami. Přitom obžalovaný, jak již shora uvedeno, nečinil rozdílu mezi politickým přesvědčením anebo mezi stavem těch, kterým podporu poskytoval. Poskytoval podporu tam, kde podpory bylo nutně potřeba a kde se o nutnosti podpory dozvěděl.

Nejenom že obžalovaný podporoval rodiny zavřených politických vězňů, podporoval také i hnutí partyzánské, jak je to prokázáno svědky Vacou, Petrlákem, Adolfem Taláškem a zejména svrchu již zmíněným svědkem Vojtěchem Fialou a dále Jaroslavem Teichmanem. Svědek Vojtěch Fiala potvrdil, že byl zapojen také na partyzánskou skupinu Dočkalovu v Bělkovicích a poněvadž zásobování této skupiny vázlo, svěřil se tím obžalovanému, který pak dodal 200 obleků, prádla a příkrývky. Také nějaké zbraně této partyzánské skupině dodal. O dodaných zbraních vypovídá svědek Jaroslav Teichman, puškař v Olomouci, od něhož některé zbraně obžalovaný odebral.

Jak patrné ze všeho, co bylo shora uvedeno — a byla to pouze část toho, co svědci vypovídali — byla to činnost obžalovaného velice rozsáhlá a mnohostranná. Každá z její části byla sama pro sebe velmi nebezpečná a je pochopitelné, že kdyby se bylo něco vyzradilo, bylo by obžalovanému hrozilo při nejmenším nové zatčení a uvěznění. Pro tuto činnost obžalovaný potřeboval také zprávy z gestapa.»

Jak se musel při této práci dr. L. Pospíšil zapírat, je patrné z další části rozsudku:

»Pravý smysl oněch styků obžalovaného s gestapem a SD a úmysl obžalovaného je patrný z výpovědi už zmíněného svědka Straky, dále z výpovědi dra Slabihoudka, dra Malinského a Alexandra Jiříčka. Dr. Slabihoudekovi si stěžoval obžalovaný, co všechno vytrpí při svých intervencích za české lidi. Také dr. Malinskému, řediteli rg. v Olomouci, se jednou zmínil, jak je mu odporné stále se stýkat s gestapáky, řekl mu však, že se nedá nic jiného dělat, chce-li svým vlivem vytažovat české lidi z vězení.»

Proto soud dospěl k závěru:

»Soud, uváživ všechny svědecké výpovědi, jak shora ve výtahu byly uvedeny, jakož i okolnosti a závěr těmito výpověďmi dosvědčené a z nich plynoucí, dospěl k přesvědčení, že obžalovaný jednak konfidentskou službu gestapu a zpravodajskou službu SD nekonal, jednak, pokud se s gestapem a SD stýkal, tak nečinil z úmyslu, aby nacismus podporoval a snad dokonce české věci škodil, nýbrž naopak, aby

nacismus potíral a kromě toho aby pomocí těchto styků české věci pomáhal.«

A tak bych mohl pokračovat v citaci rozsudku o řeči dr. L. Pospíšila v Zoře, kterou dostal napsánu a v níž provedl některé korektury; dospějeme k těmto závěrům jako soud, když praví:

»Vezmeme-li v úvahu celou činnost obžalovaného, jak shora byla vyličena, dále okolnost, že řeč obžalovaný dostal už napsánu, že provedl určité korektury a vůbec, uvážíme-li všeobecné poměry, které v oné době byly, dojdeme nutně k přesvědčení, že obžalovaný neprošel řeč o své újmě v úmyslu podporovat nacistické hnutí, nýbrž že i této řeči použil k tomu, aby skrytými slovy těm, kteří rozuměti chtěli, řekl věci, které nebyly právě přátelské říši.

Obdobně se to má i s řečí obžalovaného, kterou pronesl v červnu 1942 na veřejném shromáždění fy Zora při tryzně za Heydricha.«

Ostatně víme, že v kapse jednoho popraveného za heydrichiády našla se podobná naklepaná řeč, kterou měl proneset na jednom zasedání podniku, ale neprošel ji, poněvadž byl zatím popraven. Kdyby nebyl popraven, byl by jí býval pronesl jako mnozí jiní a byl by snad dnes honěn lidovým soudem, zatím však mu byla zasazena pamětní deska na jeho dům jako mučedníku, a právem.

Stran těch popíraných 45.000 K gestapákem K. Raunerem dospěl soud na základě faktických zjištění k tomuto závěru:

»V důsledku toho dospěl soud k názoru, že obžalovaný vyplatil Kurtu Raunerovi dvakrát 45.000 K, a to jednou dne 20. října 1944, kdy tento obnos byl vybrán z vkladní knížky, jednak dne 22. října 1944, kdy vyplatil Kurtu Raunerovi částku 45.000 K jako úplatek za propuštění dr. Svobody z vazby. Obžalovaný učinil sice chybu, že peněz, uložených pí Svobodovou na vkladní knížku České eskomptní banky, nepoužil k proplacení úplatku, obžalovaný tuto chybu věrohodně vysvětluje a chyba tato také sama o sobě nemůže ještě zakládat nějaké zavinění ve smyslu retr. zákona.

Nedospěl proto soud oni v tomto bodě obžaloby k názoru, že by se byl obžalovaný i zde dopustil něčeho trestného.«

Konečný závěr mimořádného lidového soudu je v rozsudku uveden takto:

»V souhrnu došel soud tedy k tomuto přesvědčení: Obžalovaný nenabídl se ke konfidentským službám a také žádné konfidentské služby gestapu nekonal. Stýkal se ovšem s gestapem, ale ne za účelem propagace a podpory nacistického hnutí nebo aby české věci škodil, nýbrž v úmyslu, aby tímto způsobem mohl českým lidem pomáhat, jak to za dané situace nejlépe mohl.

Obžalovaný nekonal ani pro SD žádnou zpravodajskou službu, jak to má na mysli retribuční zákon. Sepisoval sice určité zprávy, avšak tyto zprávy sledovaly účel pomoci české věci a Němcům sdělití různé jim nepříjemné věci, které jinak nebylo možno otevřeně sdělití. Pomocí těchto tak zv. zpráv pro SD chtěl obžalovaný dosáhnouti různých cílů, kterých jinak přímou cestou nebylo možno dosáhnouti, tak na př. jak shora uvedeno, chtěl dosáhnouti toho, aby české dělnictvo nebylo nasazováno do říše na práci buď vůbec nebo ve větším měřítku a pod.

Obě řeči, pronesené jak v r. 1942, tak v r. 1943 v »Zoře«, neprošel obžalovaný o své újmě a ze své vůle v tom úmyslu, aby jimi nacismus podporoval, zřízení protektorátu a pod. schvaloval, nýbrž byly mu tyto řeči vnuceny a obžalovaný i těchto řečí použil k tomu, aby skrytými slovy sdělil to, co se otevřeně říci nedalo.

Konečně pokud jde o domnělý čin podle § 10 retr. zák., dospěl soud k přesvědčení, že ani zde skutková podstata tohoto zločinu dána není, protože jednak výpověď gestapáka Raunera, který samozřejmě dnes chce se dělat lepším, než ve skutečnosti byl, není naprosto věrohodná, jednak je věrohodnými svědeckými výpověďmi a jinými pádnými důkazy vyvrácena.

Soud proto nedospěl k názoru, že by se obžalovaný nějak na české věci byl provinil, naopak nabyl nezvratně přesvědčení, že obžalovaný české věci prospíval a to prostředky, které měl po ruce, a způsobem, jakým za tehdejších dob nejlépe mohl.

V důsledku toho byl obžalovaný od obou zločinů osvobozen.

Mimořádný lidový soud v Olomouci,
dne 27. září 1946.

Dr. Matura, v. r.«

Domnívám se, že jsem v podstatě uvedl z obsáhlého rozsudku vše a že je každému nyní jasné, proč jsem tak ostře veřejně protestoval proti takovým průvodním zjevům, jaké se objeily v celém případě dr. L. Pospíšila. Jemu nešlo při tom jen o existenci, kterou má i tak zle pocuchánu (nemá ani práva žádat náhradu za utrpenou škodu), ale jemu šlo při tom o život. A to je na celém případě právě to nejhorší. Proto také veřejnost názorně seznamuje s celým případem na podkladě rozsudku mimořádného lidového soudu v Olomouci.

do ba a lidé

Dr. W. Santon Gilmour

Hladová Čína

Čína je stará země, jejíž dějiny znají mnohá údobí hladu. V dobách, kdy bylo co jíst, lidé byli šťastni. Byli šťastni i tehdy, když bylo jídla málo, neboť nouze byla vždy součástí jejich života.

Nyní jsou však rýžové misky prázdnější, než kdykoli předtím. Zde je stručná zpráva pozorovatele, která líčí strašné poměry v Hengyangu v provincii Hunan, která byla známá jako nejúrodnější rýžová oblast: »Hoch byl tak vyčerpan hladem, že neměl ani dosti síly, aby odháněl dotěrné mouchy, které ho obtěžovaly. Nedostávalo se mu síly, aby promluvil. Žil ještě celou noc a celý příští den, ale ve tři hodiny ráno zemřel.«

Hengyang je město mrtvých a umírajících. V páchnoucích ulicích leží živé kostry, vedle kterých vidíte prázdné misky. A tak to vypadá ve všech městech a vesnicích provincie Honanu. Navštívíme vesnici, která je domovem rodiny Wu. Hlad si již vyžádal 109 obětí, mužů, žen a dětí. Zbývajících 90 jich zvolna umírá bez naděje na pomoc. V této vesnici, vzdálené sedm mil od hlavní silnice, našli účastníci pomocné výpravy dospělé a děti, ležící na zemi a vysílené do té míry, že již ani nemohli trhat plevel, kterým se živili.

»Jeich kosti,« vypravoval jeden z účastníků, »se přežávaly hnusavou pokožkou, oči byly zakaleny trachomem a nohy oteklé — následky to této ubohé stravy. Někteří z nich pojídali i bláto. Sedm členů jedné rodiny nemohlo již muka hladu vydržet a skončili dobrovolně svůj život ve vesnickém rybníce.«

Viděl jsem ženu s dítětem u prsu, která pojídala nestravitelné, ostré rýžové slupky, smíchané s trávou. Ona a dítě strádaly již několik měsíců. Když jí jeden z účastníků pomocné výpravy nasypal do misky trochu soli, která je jednou z hlavních součástí stravy venkovanů, vysypala ji ihned do hrnce s vařící se trávou, aby chuť soli zachovala delší dobu.

Vedle ležela sténající starší žena se svým dvacetiletým synem, který rovněž ztratil sílu, aby se mohl pohybovat. Její manžel a dvě dcery již zemřeli, a stejný osud očekává nyní ostatní členy rodiny, neboť syn byl příliš slabý, aby mohl sbírat plevel, kterým se živili.

Hledáme-li příčiny této katastrofy, musíme se vrátit o devět let zpátky, kdy se mirumilovní obyvatelé střední Číny po prvé setkali s pronikajícími Japonci. Celý svět se obdivoval statečnosti a obětavosti čínských obránců. Chránili své domovy, byli zatlačeni zpět, ale nikdy nebyli poraženi. Hunan byl Japonci po léta považován za jedno z hlavních bojišť.

Hunan je velká provincie a Japonci ovládali někdy i 70 procent celého území. Zabili více než půl milionu jejich udatných obyvatel. Zničili hornatou severní část provincie na svém postupu do provincie Kwangsi. A když se Čínané vraceli a postupně Japonce vytlačovali, přispěli tím také ke zničení této úrodné rýžové krajiny. Stejně jako Japonci, i oni se živili tím, co jim zničená země mohla ještě poskytnout. Miska s rýží se vyprazdňovala, jako by ji někdo převrhl.

S návratem míru vraceli se i čínští vojáci do svých vesnic, které museli před lety opustit. Byl to smutný návrat. Japonci zpusťovali zemi stejně důkladně, jako Němci v Rusku. Vraždili, pálili, loupili. Nejbohatší rýžové území v Číně se proměnilo v poušť.

Mnoho rukou pěstuje v Číně rýži. Hospodářství jsou malá a blátivá pole jsou obdělávána pouze člověkem a buvollem. Čínský sedlák nezná význam slova stroj. Když se vrátil z války, našel své hospodářství v troskách. Mnoho polí bylo zaplaveno, když ustupující armáda ničila hráze, aby zpoma-

hla nepřítelův postup. Jiná pole byla pokryta hustým plevellem, který ničil a vysával z půdy živiny. Když hledal své pomalé, dobrácké vodní buvoly, nenašel žádné. Potom si uvědomil další krutou skutečnost: i kdyby se mu podařilo pole zorat, nebude mít žádnou rýži pro setbu.

Přišly však ještě horší doby. Ačkoli mnoho polí bylo opět obděláno s vypažením všech sil, nepřítelův počasí zmařila paděje na úrodu. Nastalo beznadějné sucho. Šťavnatě zelené stonky ryže počaly hnědnout. V jižní části Hunanu činila poslední úroda asi 25% předválečné. V celé provincii se urodilo asi 50% očekávané úrody. Ale i kdyby byla úroda sto procentní, bylo by ještě mnoho těch, kteří by trpěli hladem. Hengyang a mnoho jiných měst v provincii Hunan se změnilo v čínský Belžan.

Starý způsob života se pomalu mění, ale základem vesnice zůstávají rodiny, nikoli jednotlivci. Všichni, i velmi vzdálení příbuzní, žijí pohromadě pod jednou střechou a starají se pouze o své příslušníky. Když spotřebují zásoby ryže, odejdou do nejbližšího města a vymění vše, co má nějakou cenu, za potraviny. Ale i ty se brzy spotřebují a pak nezbyvá, než se žít vafenou trávou. Často se však stává, že sucho zničí i travu a vesničany očekává pomalá a hrozná smrt hladem.

Hlad však není jedinou metlou Číny. Venkované, kteří odcházejí za potravou do měst, snadno podléhají mnoha nakažlivým chorobám, jako jsou tyfus, malarie, tuberkulóza, a někdy i mor a cholera. Nemocní se shromažďují v rozbitých domech a umírají jako mouchy. Jsou hladoví dokonce i ti, kteří mají peníze, neboť inflace zmenšila hodnotu čínského dolaru na jednu tisícinu.

Největší překážkou záchranné práce je nesmírná rozloha Číny. Již před válkou byla jednotlivá území nesterjnoměrně zásobena, takže vznikly příkré rozdíly mezi nadbytčím a bídou. Když vypukla válka, byla Čína právě na začátku organizace hospodářských poměrů. Začátky jsou velmi těžké. Misionáři vykonali velmi mnoho, ale při velké rozloze země a nedostatku podpory místních orgánů přinesla jejich činnost jen malou úlevu. Lidé bez domova se stále potulují ulicemi velkých měst. Každý den je nalezeno několik mrtvých, kteří podlehl útrapám. Děti, kterým zemřeli rodiče, žebrají v ulicích o trochu ryže. Sedí na okraji chodníku, když již nemají dosti síly, aby se mohly pohybovat. Leží v příkopech, když již nemohou ani sedět. Čas od času se nějaký kolemjdoucí nad nimi smiluje a hodí jim několik bankovek, které stejně již nemají skoro žádnou cenu. Bývá však obvykle již pozdě.

Některé děti jsou zachráněny Čínskou národní organizací pro péči o sirotky, kterou udržuje v provozu UNRRA. Nyní je v jejích útulcích asi tisíc dětí, z nichž je 95% chlapců. Další útulky budou zřízeny, jakmile vojsko opustí vhodné budovy.

V nynější Číně mají hrobníci plné ruce práce. Pahorky červené hlíny skrývají ty, kteří byli kdysi lidskými bytostmi, a volají epítaty tisíců umírajících: »Málo ryže!«

Spojené národy pomáhají. Posílají rýži a jiné potraviny, posílají záchranné výpravy. Pomáhají Číně nejenom v jejím boji proti hladu, ale i v přerušené výstavbě nové Číny. Tato velká země postrádá mnoho věcí, které se nám zdají být samozřejmé: vzdělání, vyšší životní úroveň, silnice, železnice, voda, čistota života. Čína má před sebou dlouhou a obtížnou cestu, ale s pomocí ostatního světa jistě dosáhne úspěšného cíle. »(Illustrated.)«

dopisy

Mladý Čech o Česích a Slovácích

Pane redaktore!

Diskuse o vzájemném vztahu Čechů a Slováků patří stále k nejbojovnějším a nejvzrušenějším v našem veřejném životě. Vzrušené nikoli slovy, díky taktu účastníků, nýbrž vnitřním, vibrujícím napětím a ostražitostí, ba až nedůtklivostí obou stran. Jsou zde zřejmé, u Čechů i Slováků, věci a otázky nedotknutelné, jež není možno bez rizika do diskuse uvést. Především je to otázka svobody slovenského národa, slovenského povstání a budování Slovenska za prvé ČSR. Méně otevřené, alespoň ze slovenské strany, se hovoří o událostech r. 1939 a 1938 a o době Slovenského státu. To jsou opět události, vůči nimž jsme jaksi předem zaujatí my, Češi.

A tu se přihlašuji mladé generace, za niž prosím, aby mi bylo dovoleno říci několik slov, mladému Slověku, který není snad tolik ovlivněn starými, více méně bořkými vzpomínkami,

vnučuje při sledování této diskuse otázka, zda jsou vůbec voh ženy správné základy debaty. Jde zde totiž o to, zda jsou zvoleny za základ prvky, na nichž máme všichni společný zájem prvky, jejichž prodebatování nás nutně musí přivést ke společnému kladnému dorozumění, či zda začneme, třebaš i v nejlepší umyslu, debatovat o věcech, jež každá strana pokládá svým způsobem již za rozhodnuté, nezměnitelné, definitivně vykrystalisované.

Bude jistě dobré, zvážíme-li reální, elementární důležité společné zájmy, zájmy vyslovené životní a na druhé straně ony paltivé, tak lehce zraňující, přece však jen do určité míry akademické spory. A takovýto elementární důležitý společný zájem je náš stát, jeho budování, jeho rozkvet a, nebojme se toho výrazu, jeho posláni ve střední Evropě. A důležitější než jeho minulost je přítomnost a budoucnost. Je jisté, že opravdoví nezávislost jak Čechů, tak i Slováků je vždy vážně ohrožen a rozdělili se státopravně a jak přiznává pan farář Chochol, což v pro Slováků spojení s některým velkým slovenským národem nebezpečí jakéhosi utonutí. Pro nás je pak Slovensko širokou cestou z německého moře, jež nijak neztratila na svém významu posunem polských hranic na západ. Jím se náš stát opírá o Sovětský svaz.

Jame-li tak choulostí o otázky jazykové a národní jednoty nebo v názorech na politiku první republiky na Slovensku a na slovenskou politiku v r. 1938 a později, a shodujeme-li se v mínění, že žít můžeme jen spolu, pak proč nepostavit právě toto mínění na základ debaty o vzájemném poměru? Ale nikoliv jen oklikou a vzdáleně, jak konečně jsme viděli doposud ve všech těchto diskusích, nýbrž přímo a bezprostředně. A vědomí také pomlčet prozatím o příliš bolestivých místech. Lékař může léčit vřed radikálně, řezem, ale každý přece víme, kolik škody se natropí, rozřizneme-li jej předčasně a jak blízko je pak k otravě krve. Takové mlčení by tedy nebylo zbabělostí nebo pohodlností, bylo by v něm kus státnické moudrosti a možná pro nás nezvykle mnoho velkorysosti. Pravděpodobně by se nám vyplatilo, kdybychom dovedli ještě jednu věc — být méně uštěpační, méně podráždění, ale mnohem pevnější tam, kde pak opravdu své, jen české zájmy máme hájit. A vědět bezpečně kde jsou zájmy celostátní. Ty musí být přímo nedotknutelné. Ale to vše jde provést bez neustálého rozbíráni a hodnocení minulosti, vzbuzující znovu jen podráždění, pocity křivdy a zástř. Téměř beznadějně se tím kalí smířlivá atmosféra, nutná nikoliv pro spory o minulost, ale pro dohodu o budoucnosti. A pro tu chceme pracovat a žít.

A nešlo by to tedy, tak docela po chlapsku si podat ruce a říci si pěkně do očí: »Co jsme si, to jsme si. Musíme žít spolu. Co budeme dělat, aby se nám žilo co nejlépe? Co ty, co já? Co uděláme společně? Nic si nepředstírejte, ani lítost, ani vděčnost a hlavně ji nevyžadujeme jeden od druhého. Až se nám ochladí hlavy a až si to doma zařídíme, řekneme si, jak to vlastně bylo!« Tak by měli hovořit spolu občané československého státu.

Naše česká veřejnost nutně potřebuje lepší a poctivější informace o slovenských věcech, lepší a upřímnější výklad slovenských poměrů a problémů, především osvětlení jejich sociálního pozadí, jež se u nás téměř pomijelo. Nebyla by jí pak tak záhodnou a nerozumitelnou skutečností, že Slovensko dnešní nijak nemíní zřici se hmotných výhod a vymožeností, jež mu přiklesl Slovenský stát. Je to celkem prosté — jde o chleba. Jisté tím nelze omluvit vše, co se stalo, ale přispěje to k porozumění rozřešene mlhu nad pohnutkami, prostředky a dočasnými úspěchy luďácké politiky i nad koncesemi, jež této politice byly poskytovány na Slovensku poskytnuty. A jasně, správně poznání situace je prvním a nezbytným krokem k dorozumění.

Bůh nás chraň před osudem slabocha, který svůj osud chce vybudovat na vděčnosti těch, jimž v minulosti což dobrého prokázal. Samým zklamáním a nařikáním zapomeno na valící proud času, jež mu nenávratně uniká před udívenými nechá pajícíma očima. Víme-li, že nevděk světem vládné, a je to zkušenost stará jako lidsivo samo, pak vděk nečekáme, nevyžadujme ho a nebudeme zklamáni. Vrhněme se do proudu času, tam kde je naše místo, a to místo důkladně hajme, ale hajme h důstojně, reálně, bez nařikání a vyčítání. Jen tak si dobudeme sice nikoliv vděk, ale respekt. A ten je, myslím, důležitější. Prozatím ho tak úplně u Slováků ještě nemáme.

Tak tedy, přátelé na Slovensku, pjdě to lépe tak přímo jasně, bez předstírání lítosti, skutečně po chlapsku?

Václav Tietz

Odpověď Českám, provdaným za Němce

Vážená redakce!

Podle zpráv denního tisku bude naše vláda projednávat otázku odsunu Němců, kteří zde žijí ve smíšeném manželství. Bude řešena otázka státního občanství těchto Němců.

V 36. čísle „Dneška“ dozadují se Češky, provdané za Němce, byvalých práv.

Při řešení této otázky je nutno rozlišovat tři manželství, uzavřená před okupací, resp. před r. 1938, od těch, která byla uzavřena v době, kdy český národ prožíval smrtelné nebezpečí.

U prvního druhu manželství je nutno řešit případ od případu, t. j. podle toho, jak se kdo choval za okupace, v jakém duchu vychovával své děti a jak pomáhal českým lidem za války.

O tom, jak se má řešit otázka bývalých čs. občanek, které uzavřely sňatek s Němcem v době okupace, nechť vysloví spravedlivý soud české ženy, jejichž manželé byli nacisty ubiti a které přišly o všechno. Smíšené manželství z doby okupace považujeme totiž za 100procentní zradu a podle toho je nutno i jednat. Otážete se, vy bývalé Češky, všech těch, kteří v zoufalé beznadětnosti prožívali muka pod knutou germánských vrahů. Nepamatujete se snad, co vám za vaši zradu sliboval vlastní národ tehdy, když jste uzavíraly sňatek s přivandrovalými okupanty? Dojaly vás někdy slzy a marná volání k smrti ustvanych Čechů?

Račte si uvědomiti, že vás, kterých se to týká, nevyločila z občanských práv tato republika, ale že jste se svým chováním vyřadily z české společnosti samy. Vy, které jste republiku zrazovaly. A od zrádců nemůže tento stát nic dobrého očekávat, proto nemůžete chtít práva, jichž jste se přes všechna varování ze zahraničního rozhlasu zřekly zcela dobrovolně. Tvrzení, že jste uzavíraly sňatky s okupanty z donucení, jsou lživá. Je to známý trik obhajoby. Předokupační smíšená manželství řešíme každý případ zvlášť, okupační paušálně — jako zradu.

F. A.

Potíže národních výborů

Vážená redakce!

Nedávno vzbudil ve veřejnosti mnoho nepříjemné pozornosti s úsměšky a útrpným komentováním případ místního národního výboru v Chlumci nad Cidlinou, o němž se psalo — také v „Dnešku“ — i vyprávělo, že veřejnou vyhláškou nabídl celé obecní hospodářství do nájmu tomu, kdo bude ochoten je převzít. Z případu tohoto stejně jako z několika afér byly vyvozovány ve veřejnosti málo informované nejhorší a nejtrpčí závěry, u nepřátel nového řádu škodolibé, u přátel s jistou skleslostí.

Případ z Chlumce n. C. zasluhuje správného osvětlení, neboť právě zde nebyly na místě posměšek nebo skleslost myslí, naopak. Místní národní výbor jednal zde krásně demokraticky a jeho demokratického postupu zneužil, skreslil a snazil se využít k zostuzení neznámý pachatel. Psalo se, mluvilo se, ale na místě v Chlumci n. C. bylo možno zjistiti pravdu, která je tato: Místní národní výbor v Chlumci n. C. vydal 11. září 1946 tuto vyhlášku k občanstvu města:

Všem občanům Klicperova Chlumce!

Stojíme Vám v čele z Vaší vůle. Chceme dokázat, že jsme toho hodni a proto se Vás ptáme:

1. Souhlasíte s tím, aby obec uzavřela nové zápůjčky na nutné investiční práce (kanalisace, koupaliště, nová škola, činžovní domy atd.) či navrhuje jiné řešení?
2. Co byste navrhovali, aby se zlepšil finanční stav obce? (Pozor, netýká se oddlužení.)
3. Navrhnete nové, třeba nepatrné zdroje příjmů pro obec.
4. Jak byste mysleli zlepšit agendu MNV, či co se Vám u nás nelíbí?

(Upozorňujeme, že v zásobovacím oddělení se právě pořádá dek dělá.)

5. Chcete sami, každý svým chováním zachovávati bezpečnost a čistotu města, či chcete snad, aby Vás bezpečnostní orgány stále napomínaly a trestaly a aby zas všude opět byly tabulky: „Zapovídej se a bude se přísně trestat“?

V Chlumci nad Cidlinou dne 11. září 1946.

Vyzva končila: „Odpovězte nám věcně a upřímně, neboť i my to s naší prací myslíme doopravdy. Nejlepší odpovědi uveřejníme a pohovoříme si o nich na brzké veřejné schůzi. Těšíme se na vzornou spolupráci, ať dohoníme, ba i předhloníme větší města. Vyplněný dotazník podejte na ohlašovací úřad MNV do 24. září 1946. Městu Klicperovu zdar!“

Členové místního národního výboru znali finanční obtíže své i jiných obcí, kterým byly odňaty finanční zdroje a které stojí po válce před zvýšenými úkoly, věděli, co se dá dělat a co ne, ale zcela správně demokraticky do svých starostí chtěli zasvětit všechno občanstvo, přetáhnout je ku spolurozhodování, vyvolat jeho iniciativu, slyšet jeho názory a návrhy, vždyť z lidu často vyjdou návrhy, které jsou velmi bystré a zdravé. Místní národní výbor v Chlumci n. C. dělal totéž, co na př. ministerstvo vnitř, když vypsal lidovou anketu o pravomoci národních výborů a jejich financích a jejich kontrole. Kdo se tu směje a vytýká něco, směje se demokratickému postupu a je patrně názoru, že zvolení lidé mají všechno dělat bez lidu.

Našel se člověk nebo skupina lidí, kteří ve své zlobě proti novému řádu chtěli ztropit drzý zert. V noci ze dne na druhého a třetího října 1946 vylepil neznámý pachatel na úřední tabuli na radnici v Chlumci n. C. a na ostatních vývěsních tabulích města vyhlášku: „Konkurs na podnikavého správce chlumecké samosprávy.“ Vyhláška byla označena razítkem, vyrobeným v domácí tiskárnice, a ukončena za místní národní výbor strojem napsanými jmény předsedy místního národního výboru a tajemníka.

Několik dní na to se objevila tato fingovaná vyhláška v tisku jako kursivka a také jako inserát v krajiněských listech. Vše zřejmě došlo od téhož pachatele a s fingovanými podpisy.

Místní národní výbor učinil ihned trestní oznámení na neznámého pachatele a odsoudil ono uličnictví vyhláškou, která v Chlumci n. C. dosud visí. Listy, které dělaly v Chlumci n. C. ostudu, však nic neopravily.

Celá záležitost by se mohla přejít jako nejačný zert, kdyby současně neprobíhala široce založená kampaň proti národním výborům, která využívala individuálních chyb členů národních výborů k útoku proti celému systému národních výborů.

Proč se tak často objevují jen útoky a málokdy poukazy na obrovskou práci, kterou národní výbory dosud vykonaly pro konsolidaci republiky a výstavbu našeho hospodářského života? Máme celou řadu zasloužilých a vynikajících národních výborů, místních a okresních, které vykonaly práci, již stará zastupitelstva za deset let by nevykonala.

Přitom z mnoha obtíží národních výborů jest uvést, že pro ně dosud platí zastaralé obecní zřízení, neprehledná spousta předpisů a nařízení, po většině zastaralých a odporujících novému duchu v lidové správě, jak je vtyčen ústavním dekretem presidenta republiky i oběma vládními programy. Jen suchý výpočet všech předpisů a nařízení, kterých již nelze používat a které přesto nebyly výslovně zrušeny, by si vyžádal malé disertační práce. Oběžníky, rovněž často nerozumitelné a navzájem si odporující, kterými ústřední úřady zaplavují národní výbory, jsou zajisté také vážnou potíží práce v národních výborech.

Třetí velkou bolestí je i finanční stav národních výborů, které stojí před novými většími úkoly než bývalá zastupitelstva, zatím co jejich příjmy nebyly nijak zvětšeny, naopak poklesly vzhledem k zvýšení indexu cen.

Celkem národní výbory ve své rozhodné většině rozpoutaly iniciativu lidu, priměly značnou část veřejnosti k tvůrčí spolupráci na výstavbě měst, obcí a okresů a tím i celé naší republiky a staly se důstojnými reprezentanty a mluvčími lidu. Co vykonaly zejména v pohraničí, je nedoceněné.

Profesor Chalupný i Ferdinand Peroutka ve svých mladších letech se zamysleli nad naší národní povahou. Oba objevili u nás určitý sklon k negaci, ke kritice za každou cenu. Mám dojem, že tento nezdravý zjev opět bují po luzích českých. Je nám jisté třeba kritiky, ale kritiky pozitivní, která neskrlesuje pravý stav věci, pochvává tam, kde je třeba pochválit a i v kritice ukáže na cestu k nápravě. Právě takové kritiky potřebují národní výbory. Jsou vcelku dobře a chceme je přece budovati tak, aby byly i všeobecně respektovány orgány státní moci ve své obci a v okrese.

Miroslav Cihlář
posлуhač Vysoké školy politické

Platila jsem pojistku

Vážená redakce!

Také já jsem platila pojistku, vlastně ji platil můj muž až do svého zatčení v roce 1942. Za čtyři měsíce po jeho zatčení jsem dostala úmrtní list z Mauthausenu, že tam byl zastřelen na útěku. Měla jsem tři pojistky, z nichž dvě byly hned splatny, třetí byla pojistěním věna dospívající dcery. S úmrtním listem jsem šla do jedné pojišťovny, známé vlasteneckými hesly, kterými vždy získávala klientelu. Tam, než se mnou začali mluvit, dali mi podepsat arjské prohlášení, a když jsem je podepsala, řekli mi, že na úmrtní list z Mauthausenu by mohl pojistku vyplatit jen na zvláštní písemné povolení z Pečkárny. Když jsem se nad tím pozastavila, doložil úředník, že takové povolení tam ještě nikomu nedali. Požádala jsem tedy, aby aspoň do Pečkárny nic sami nehlásili a o povolení jsem ovšem nežádala.

Šla jsem pak do druhé pojišťovny, známé svou špatnou pověstí. K mému překvapení mi pojistku na místě plně proplatili bez jakýchkoli povolení gestapa. Třetí pojistka byla splatna také až po 1. listopadu 1945, tedy po méně úpravě. A také mi to zkomplikovala dcera svatba. Předložila jsem pojistku, a protože všechny prémie byly placeny ve staré měně, poukázali mi bez průtahů pojistnou sumu na mou vázanou vkladní knížku, ovšem v penězích vázaných, protože tak zní zákon o nápravě měny. Pak jsem předložila Národní bance oddací list své dcery a účty za zakoupený nábytek do kuchyně a ložnice. Na to mi Národní banka uvolnila 15.000 Kčs z výnosu oné pojistky, ze kterých jsem nábytek dcery zaplatila.

Z toho je patrné, že vaše dopisovatelka v č. 34 „Dneška“ se spokojila s hubováním na pojistku, která snad byla vinná i jejím nešťastným manželstvím, místo aby se informovala o uvolňování jeněz. Kdyby byla dcera střídala peníze na vkladní knížku, měla by je nyní stejně vázány, kdyby byla koupila státní papíry, měla by je v nuceném bankovním depot. Dělat však pojišťovnu odpovědnou za to, že stát provádí vázáním peněz nápravu měny a že nedovoluje proto pojišťovně staré pojistky propíacet novými penězi, to není možné.

Se srdečnými pozdravy

R. S.

VÝBĚR HODNOTNÝCH VÁNOČNÍCH DÁRKŮ

z původní a přeložené literatury,
vyšlé během letošního roku
v nakladatelství Fr. Borový

POESIE

Josef Čapek: BĀSNĚ Z KONCENTRAČNÍHO TĀBORA	brož. 60 Kčs, vāz. 80 Kčs
Karel Čapek: VZRUŠENĚ TANCE	60 Kčs
Ivo Fleischmann: SEVRĚNĀ OBLAKA	36 Kčs
Vladimír Holan: HAVRANĪM BRKEM	90 Kčs
Nārodní umělec Josef Hora: PROUD	35 Kčs
Jaromír Hořec: JASINA	40 Kčs
Nārodní umělec St. K. Neumann: ZAMOŘENĀ LĚTA	45 Kčs
Vítězslav Nezval: SBOHEM a ŠĀTEČEK 4. vydání	57 Kčs
Jaroslav Seifert: JARO SBOHEM. 3. vydání	65 Kčs
Ladislav Stehlík: KVETOUČÍ TRNKA. 2. vydání	60 Kčs
Nārodní umělec Karel Toman: BĀSNĚ. 2. vydání	brož. 90 Kčs, vāz. 115 Kčs

ROMĀNY

Josef Čapek: STIN KAPRADINY. 4. vyd. 55 Kčs	
Ernest Hemingway: KOMU ZVONĪ HRANA 2. vydání	brož. 140 Kčs, vāz. 175 Kčs
Zdeněk Jirotka: SATURNIN. 3. vydání	75 Kčs
Marie Pujmanovā: PŘEDTUCHA. 2. vydání.	65 Kčs
Vāclav Řezāč: ROZHŘANĪ	150 Kčs

POLITIKA

Winston S. Churchill: DO BOJE	120 Kčs
Dr Rostislav Kocourek: SVĚT ŽALUJE V NORIMBERKU	80 Kčs
Ladislav Matějka: ZA MĪREM PO EVROPĚ	75 Kčs
Jaroslav Strānský: HOVORY K DOMOVU 2. vydání	brož. 100 Kčs, vāz. 130 Kčs

DODĀ KAŽDÝ KNIHKUPEC

HLEDĀM PRACOVNU,

možno-li s telefonem, třeba nezařizenou, teplou a světlou (garsonieru neb pod.). Písemná sdělení vyprošují si do redakce »Dnešek«, Praha I, Nārodní 9. Michal Mareš.

Veškerou zahraniční literaturu i časopisy
dodā vām

KNIHKUPECTVĪ F. TOPIČ
PRAHA I, NĀRODNĪ TRĪDA 9

PRAHA II, VODIČKOVA 26 - TELEFON 267-14

Československo a norimberský proces

424 stran, s obrazovými přílohami, Kčs 150.— — Tato publikace obsahuje hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu. Předmluvu napsal ministr spravedlnosti Dr Prokop Drtina. Dílo toto přinese především obžalobu hlavních válečných zločinců, dále československou úřední zprávu »Německé zločiny proti Československu« s příslušnými dodatky, jakož i většinu nejvýznamnějších dokumentů z tak zvané knihy »O« o zločinech proti Československu, předložených norimberskému tribunálu americkou prokuraturou. V knize jsou z větší části i žalobní přednesy sovětských žalobců, kteří založili v Norimberku jménem našeho státu, především přednesy generála Romana Andrejeviče Ruděnka a plukovníka Pokrovského. Stručný průběh celým procesem se závěrečnými řečmi hlavních žalobců až k rozsudku, který zde bude rovněž uveden v podstatných částech — uzavírá knihu, která shrnuje všechny hlavní doklady o nacistické hrůzovládě u nás a jež zůstane i výstražným mementem pro každého občana našeho státu. 424 stran textu doplňuje 8 stran hlubotiskových fotografií Karla Háika z norimberského soudního líčení. O knihu je značný zájem. Zjistěte si jí proto včas u svého knihkunce. Nakladatelství ORBIS, Praha XII, Stalinova 46.

Recept NA LEPSÍ KOUŘENÍ

Recepty
Amerických
Norimberských
smických nacistů
do dutinek Abadie
skvělých cigaret

Rp.
 2
 1
 6

Dětem pod stromeček

hodnotné knížky nakladatelství Fr. Borový

Caroll Lewis: ALENCINA DOBRODRUŽSTVI V RÍSI DIVŮ A ZA ZRCADLEM

Slavná anglická dětská knížka s obrázky J. Tenniela a v překladu dr. Jaroslava Císaře.
Kart. 32 Kčs.

Josef Čapek: POVÍDÁNÍ O PEJSKOVÍ A KOČÍČCE

Milá barevná knížka pro nejmenší.
5. vydání, brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

Karel Čapek: DÁSENKA ČILI ŽIVOT STENĚTE

S mnoha kresbami a fotografiemi.
14. vydání, brož. 100 Kčs, váz. 125 Kčs.

Karel Čapek: ŠTYRI ROZPRAVKY

Obrázky Josefa Čapka.
Slovenský výbor z knihy »Devatero pohádek«, kart. 22 Kčs.

Josef Dvořák: OD MORĚ I REK

Povídky o hastrmanech. Váz. 150 Kčs.
S obrázky Květy Hniličkové.

František Langer: DĚTI A DÝKA

Poutavá knížka o dětech a gestapu. 50 Kčs.

Václav Rezáč: CAROVNĚ DEDICTVI

Krásná kniha o statečném chlapci, který pomocí kouzelné čapky přispěl k osvobození města Dómu od kruté vlády tyranského samozvance.
Brož. 90 Kčs, váz. 120 Kčs.

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEC

Dvacet dětských knih Melantricha Dvacet dětských splněných přání

Mikuláš a Ježíšek budou letos nadělovat z dvacítky knih, kterou dětem připravilo nakladatelství Melantrich:

Eva Vrchlická: Z ORÍSKU KRÁLOVNY MAB. Ilustroval Karel Svobinský	váz. 200 Kčs.
Vladimír Drnák: VTIPOHLAVCI. Ilustroval František Freiwilling	» 150 Kčs,
Marie Flieglová: STRÍPEK PRO ŠTĚSTÍ. Ilustrovala Květa Hniličková	» 90 Kčs,
Lilly Hodáčová: KRASNÝ NOVÝ ČAS. Ilustrovala Halyna Mazepová	» 150 Kčs,
František Hrubín—Jiří Trnka: ŘÍKEJTE SI POHÁDKY	» 80 Kčs,
J. Š. Kubín: NA VESELÉ HODINCE. Ilustrovala Květa Jadrničková	» 120 Kčs,
Dr. Vida Ljacká: DĚTI, UČTE SE RUSKY. S barevnými ilustracemi	» 95 Kčs,
Jarmila Minaříková: JEZOUREK. Ilustroval Ondřej Sekora	» 100 Kčs,
Adolf Schneider: JEDNODUCHÝMI POKUSY OD MAGNETU K ELEKTROMOTORU.	
S instruktivními obrázky.	Šitá brož. 65 Kčs,
ERBENOVY POHÁDKY. Ilustroval Jiří Trnka. Čtvrté vydání.	váz. 75 Kčs,
František Hrubín—Jiří Trnka: ŘÍKEJTE SI SE MNOU. IV. vydání	» 98 Kčs,
Miloš Holas: DOBYTĚ TAJEMSTVÍ. Ilustroval František Hudeček. Třetí vydání.	» 95 Kčs,
Miloš Holas: UKRADENÝ DÁREK. Ilustroval Antonín Pospíšil. Čtvrté vydání.	» 95 Kčs,
Helena Chvojková: ZUZANKA OBJEVUJE SVĚT. Ilustroval Jiří Trnka. Páté vydání.	» 100 Kčs,
Jaromír John: VOJÁČEK HUBÁČEK. Ilustroval Antonín Strnaděl. Třetí vydání.	» 75 Kčs,
Josef Kopta: PŘÍVOZ POD OŘECHY. Ilustroval Vojtěch Sedláček. Druhé vydání.	» 95 Kčs,
Marie Majerová: ROBINSONKA. Ilustrovala Helena Chvojková. Čtvrté vydání.	» 95 Kčs,
J. Z. Novák: PRAZDNINY ADAMA BENDY. Ilustroval Adolf Zábranský. Čtvrté vydání.	» 95 Kčs,
Jurij Oleša: TŘI TLOUSTÍCI. Ilustroval František Bidlo. Druhé vydání.	» 60 Kčs,
SLÁDEK DĚTEM. Ilustroval Adolf Zábranský. Čtvrté vydání	» 120 Kčs.

U KNIHKUPCŮ • MELANTRICH